

Brüssel, 13. juuli 2023
(OR. en)

11840/23

Institutsioonidevaheline
dokument:
2023/0250(COD)

JAI 1007
COPEN 259
DROIPEN 110
FREMP 218
SOC 537
CODEC 1373

ETTEPANEK

Saatja:	Euroopa Komisjoni peasekretär, allkirjastanud Martine DEPREZ, direktor
Kättesaamise kuupäev:	12. juuli 2023
Saaja:	Thérèse BLANCHET, Euroopa Liidu Nõukogu peasekretär
Komisjoni dok nr:	COM(2023) 424 final
Teema:	Ettepanek: EUROOPA PARLAMENDI JA NÕUKOGU DIREKTIIV, millega muudetakse direktiivi 2012/29/EL, millega kehtestatakse kuriteoohvrite õiguste ning neile pakutava toe ja kaitse miinimumnõuded ning asendatakse nõukogu raamotsus 2001/220/JSK

Käesolevaga edastatakse delegatsioonidele dokument COM(2023) 424 final.

Lisatud: COM(2023) 424 final

EUROOPA
KOMISJON

Brüssel, 12.7.2023
COM(2023) 424 final

2023/0250 (COD)

Ettepanek:

EUROOPA PARLAMENDI JA NÕUKOGU DIREKTIIV,

**millega muudetakse direktiivi 2012/29/EL, millega kehtestatakse kuriteoohvrite õiguste
ning neile pakutava toe ja kaitse miinimumnõuded ning asendatakse nõukogu
raamotsus 2001/220/JSK**

{SEC(2023) 270 final} - {SWD(2023) 246 final} - {SWD(2023) 247 final}

SELETUSKIRI

1. ETTEPANEKU TAUST

• Ettepaneku põhjused ja eesmärgid

Käesolevas ettepanekus esitatakse meetmed, mille eesmärk on suurendada kuriteoohvrite suutlikkust kasutada oma õigusi, mis tulenevad direktiivist 2012/29/EL¹ (kuriteoohvrite õiguste direktiiv). Kuriteoohvrite õiguste direktiiv on peamine ohvrite õigusi käsitlev horisontaalne õigusakt. Selles sätestatakse kõigi kuriteoohvrite õigused, sealhulgas õigus saada teavet, ohvri individuaalsetel vajadustel põhinev õigus saada tuge ja kaitset, menetlusõigused ning õigus saada kriminaalmenetluse lõpus otsus kurjategijalt hüvitise saamise kohta. Kuriteoohvrite õiguste direktiivi kohaldatakse alates 2015. aasta novembrist kõigis ELi liikmesriikides, välja arvatud Taanis, kus direktiiv ei ole siduv.

2020. aasta juunis võttis Euroopa Komisjon vastu **ohvrite õigusi käsitleva ELi strateegia (2020–2025)**,² et suurendada oma jõupingutusi kõigile kuriteoohvritele õiguskaitse kättesaadavuse tagamisel olenemata sellest, kus ELis või mis asjaoludel kuritegu aset leidis. Strateegias määratakse kindlaks viis põhiprioriteeti: i) tulemuslik suhtlemine ohvritega ja neile turvaline keskkond kuritegudest teatamiseks; ii) kõige haavatavamate ohvrite toetamise ja kaitse parandamine; iii) hüvitise saamise lihtsustamine ohvrite jaoks; iv) kõigi asjaomaste osalejate koostöö ja koordineerimise parandamine ning v) kuriteoohvrite õiguste rahvusvahelise mõõtmehustamine. Nende eesmärkide saavutamiseks esitatakse strateegias komisjoni, liikmesriikide ja teiste sidusrühmade jaoks meetmed, mis ei ole seadusandlikud. Samuti tehti strateegias komisjonile ülesandeks hinnata, kas kuriteoohvrite õiguste direktiivi läbivaatamine on vajalik, ja vajaduse korral teha ettepanekuid vajalike muudatuste kohta.

Kuriteoohvrite õiguste direktiivi vastuvõtmine 2012. aastal oli oluline samm ohvrite õiguste ja ohvrikeskse õiguskaitse tõhustamisel ELis. Sellel on olnud oluline roll vabadusel, turvalisusel ja õigusel rajaneva ala loomisel Euroopas. Selle praktikas kohaldamises on mitmel juhul siiski leitud puudusi. Nende kõrvaldamiseks vaadatakse direktiiv sihipäraselt läbi.

Puudused tehti kindlaks kuriteoohvrite õiguste direktiivi hindamisaruandes, mille **komisjon võttis vastu 28. juunil 2022**³. Hindamisel leiti, et kuigi direktiiv on **üldjoontes toonud eeldatud kasu** ja aidanud kaasa ohvrite õiguste parandamisele, jäävad teatavad ohvrite õigustega seotud probleemid kõnealuse direktiiviga veel lahendamata.

Ohvrite kohtlemine pädevate asutuste poolt ja ohvrite suutlikkus osaleda kriminaalmenetluses on kokkuvõttes paranenud. Hindamisel tehti kindlaks, et kuriteoohvrite õiguste direktiiv on vajalikul määral sidus ja kooskõlas muude õigusaktidega. Kuriteoohvrite õiguste direktiiv on positiivselt mõjutanud ohvrite õigust saada teavet ja parandanud nende jaoks abiteenuste kättesaadavust (eelkõige üldised abiteenused, mida nüüd saavad kasutada kõik ohvrid mis tahes kuriteo korral). Kokkuvõttes on kuriteoohvrite õiguste direktiiv parandanud ohvrite turvalisust.

¹ Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2012/29/EL, millega kehtestatakse kuriteoohvrite õiguste ning neile pakutava toe ja kaitse miinimumnõuded (ELT L 315, 14.11.2012, lk 57) ning asendatakse nõukogu raamotsus 2001/220/JSK.

² Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele ohvrite õigusi käsitleva ELi strateegia (2020–2025) kohta (COM(2020) 258 final).

³ Komisjoni talituste 25. oktoobri 2012. aasta töödokument Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2012/29/EL hindamise kohta (SWD(2022) 179 final).

Kuigi muutused on olnud positiivsed, **juhitakse kuriteoohvrite õiguste direktiivi hinnangus tähelepanu ka konkreetsete õigustega seotud probleemidele, mida on vaja sihipäraselt lahendada**. Probleemid tulenevad sellest, et teatavad õigused ei ole direktiivis sõnastatud piisavalt selgelt ja täpselt ning et liikmesriikidele on jäetud nende ülevõtmisel suur otsustusvabadus. Mõnel juhul on see kaasa toonud ohvrite õiguste tegeliku kasutamise piiramist ja erinevused selles, kuidas liikmesriigid on direktiivi üle võtnud. Näiteks on ohvrite vajaduste individuaalse hindamise õiguse puhul ja spetsiaalsete abiteenuste õiguse puhul olulised asjaolud jäetud otsustada siseriiklikus korras. Samuti on liikmesriikidele jäetud liiga suur otsustusvabadus õiguse puhul saada kurjategijalt hüvitist. Need puudused on kahjustanud ohvrite õiguste tegelikku kasutamist.

Kõnealused probleemid takistavad ohvritel kasutada oma direktiivist tulenevaid õigusi ning kahjustavad usaldust oma riigi ja teiste liikmesriikide õigussüsteemide vastu. Sellise vähese usalduse tulemuseks on kuritegudest teatamata jätmine, sest ohvrid eelistavad lihtsalt jätta teatamata. Neil ei ole kindlust, et pädevad asutused võtavad vajalikke meetmeid, kui nad kuriteost teatavad. See kahjustab vabadusel, turvalisusel ja õigusel rajaneva Euroopa ala sujuvat toimimist. Neid probleeme on võimalik lahendada ainult ELi tasandil ja selleks on vaja muuta kuriteoohvrite õiguste direktiivi.

Viis põhiprobleemi on järgmised.

1. Ohvrid ei saa alati teavet oma õiguste kohta või ei saa seda piisavalt ning see muudab nende õiguste kasutamise raskemaks või võimatuks. Kui ohver jätab kuriteost teatamata, siis ei saa ta tegelikult kasutada näiteks oma õigust saada esimesel kokkupuutel pädeva asutusega teavet oma õiguste kohta. Nagu on näidatud Vociare aruandes,⁴ toovad spetsialistid peale esile selle, et ainult 30 % lastest, 26 % intellektipuudega inimestest ja 26 % kirjaoskamatu test ELis elavatest inimestest saavad teavet viisil, mis on kohandatud nende vajaduste järgi.
2. Haavatavad kuriteoohvrid (näiteks lapsed, eakad, puudega inimesed, vihakuriteo ohvrid ja kinnipidamisasutuses viibivad ohvrid) ei saa alati tugineda nende kaitsevajaduste õigeaegsele hindamisele ega kasutada tõhusaid kaitsemeetmeid (näiteks lähenemiskeeldu).
3. Haavatavad kuriteoohvrid ei saa sageli kasutada spetsialisti tuge (näiteks laiendatud psühholoogilist ravi) ja lapsohvrid ei saa sageli tugineda asutustevahelisel koostööl põhinevale täpsema suunitlusega lähenemisviisile.
4. Ohvrite osalemine kriminaalmenetluses on sageli keeruline, sest ei saada piisavalt õigusabi ja nõustamist ning erinevad on nende toimingute puhul ka kuriteoohvrite õiguslikku staatust käsitlevad õigusnormid.
5. Nii riigisisestel kui ka piiriülestel juhtudel on ohvritel raske saada kurjategijalt hüvitist, sest riik ei toeta piisavalt hüvitise sissenõudmisel, kui kurjategija on kohustatud seda maksma. Sellega kaasneb teisese ohvristamise oht.

Lisaks sellele on viimase kümne aasta jooksul muutunud rangemaks miinimumnõuded selle kohta, mida kujutab endast lapsesõbralik⁵ ja ohvrikeskne⁶ õiguskaitse. Tagamaks, et ohvrid

⁴ [Vociare Synthesis Report](#) – kokkuvõttev aruanne, mille 2019. aastal avaldasid Victim Support Europe ja Portugali ohvriõiguste ühendus APAV. Aruandes hinnatakse kuriteoohvrite õiguste direktiivi praktikas kohaldamist 26 ELi liikmesriigis.

⁵ Vt näiteks Barnahusi mudeli (lastemajad) kiire edenemine liikmesriikides.

saavad täiel määral kasutada oma õigusi, mis põhinevad nende praegustel vajadustel ning viimase aja suundumustel õiguskaitstes ja tehnoloogias, tehakse käesoleva läbivaatamisega ettepanek kehtestada ulatuslikumad miinimumnõuded, kui võeti vastu 2012. aastal. Nende aluseks on liikmesriikide parimad tavad.

Läbivaatamise eesmärk on lahendada eespool nimetatud konkreetsed probleemid, keskendudes üldeesmärgile ja erieesmärkidele (iga probleemi kohta on üks konkreetne eesmärk).

Läbivaatamise üldeesmärk on aidata kaasa vabadusel, turvalisusel ja õigusel rajaneva ala heale toimimisele, mille aluseks on

- kriminaalasjades tehtavate kohtuotsuste ja õigusasutuste otsuste tõhus tunnustamine;
- turvalisuse kõrge tase tänu paremale kuritegevusest teatamisele⁷;
- ohvrikeskne õiguskaitse, kus ohvreid tunnustatakse ja nad saavad kasutada oma õigusi.

Läbivaatamise erieesmärgid on järgmised:

- i) parandada suurel määral teabe kättesaadavust kuriteoohvrite jaoks;
- ii) suurendada kaitsemeetmete vastavust kuriteoohvrite vajadustele, et tagada haavatavate ohvrite turvalisus;
- iii) parandada haavatavate kuriteoohvrite jaoks spetsialisti toe kättesaadavust;
- iv) muuta tõhusamaks kuriteoohvrite osalemine kriminaalmenetluses ning
- v) lihtsustada kurjategijalt hüvitise saamist kõigil juhtudel, sealhulgas riigisisestel ja piiriülestel juhtudel.

Erieesmärke ja nende tulemusi on mõjuhinnangus hinnatud põhjalikult. Üksikasjalikum selgitus kuriteoohvrite õiguste direktiivi eesmärkide ja vastavate muudatuste kohta on esitatud mõjuhinnangu 3. jaos.

• Kooskõla poliitikavaldkonnas praegu kehtivate õigusnormidega

Kuriteoohvrite õiguste direktiiv võeti vastu 25. oktoobril 2012. Seda ei ole hiljem muudetud ega läbi vaadatud. Peale kuriteoohvrite õiguste direktiivi kuuluvad ohvrite õigusi käsitlevate ELi õigusaktide hulka hüvitise maksmise direktiiv⁸ 2004. aastast ja ELi õigusnormid lähenemiskeelu kohta⁹. Need õigusaktid on samuti **horisontaalsed** ja neid kohaldatakse kõigi

⁶ Vt näiteks 2021. aastal avaldatud projekti Re-just „[Action plan for developing victim centred and trauma informed criminal justice systems](#)“ („Ohvrikesksete ja traumateadlike kriminaalõigussüsteemide väljatöötamise tegevuskava“), milles käsitletakse kuriteoohvrite jaoks teabe kättesaadavuse praeguseid nõudeid, mis hõlmavad muuhulgas abitelefone, koordineeritud lähenemist toele, ohvrite kaitsele ja õigusemõistmises osalemisele.

⁷ Nagu on selgitatud mõjuhinnangus, siis teataksid kavandatud muudatuste tulemusel 10–20 % ohvritest. Nad märkisid, et ei teatanud kuriteost kättemaksu kartuse tõttu.

⁸ Nõukogu 29. aprilli 2004. aasta direktiiv 2004/80/EÜ, mis käsitleb kuriteoohvritele hüvitise maksmist (ELT L 261, 6.8.2004, lk 15–18).

⁹ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 13. detsembri 2011. aasta direktiiv 2011/99/EL Euroopa lähenemiskeelu kohta (ELT L 338, 21.12.2011, lk 2) ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu 12. juuni 2013. aasta määrus (EL) nr 606/2013 tsiviilasjades määratud kaitsemeetmete vastastikuse tunnustamise kohta (ELT L 181, 29.6.2013, lk 4).

kuriteoohvrite suhtes.

Lisaks sellele kuuluvad ohvrite õigusi käsitlevate ELi õigusaktide hulka **valdkondlikud õigusaktid**, milleks on mitu õigusakti teatavat liiki kuriteo ohvrite erivajaduste kohta. Siia kuuluvad inimkaubanduse tõkestamise ja sellevastase võitluse ning inimkaubanduse ohvrite kaitse direktiiv¹⁰, laste seksuaalse kuritarvitamise ja ärakasutamise ning lasteporno vastase võitluse direktiiv¹¹, terrorismivastase võitluse direktiiv¹² ning mittesularahaliste maksevahenditega seotud pettuste ja võltsimise vastase võitluse direktiiv¹³. 8. märtsil 2022 võttis komisjon vastu ettepaneku direktiivi kohta, milles käsitletakse naistevastase vägivalla ja perevägivalla tõkestamist (naistevastase vägivalla tõkestamise direktiivi ettepanek)¹⁴. Komisjon esitas 19. detsembril 2022 ettepaneku muuta direktiivi 2011/36/EL, milles käsitletakse inimkaubanduse tõkestamist ja sellevastast võitlust ning inimkaubanduse ohvrite kaitset¹⁵.

Valdkondlike õigusaktidega **kriminaliseeritakse teatavad teod ja nähakse nende kuritegude ohvritele ette täiendavad õigused, mis vastavad otsesemalt nende erivajadustele. Valdkondlikud õigusaktid ei asenda kuriteoohvrite õiguste direktiivi õigusnorme.** Valdkondlikud õigusaktid tuginevad kuriteoohvrite õiguste direktiivile ja **täiendavad selle õigusnorme, andes konkreetsete kuriteoliikide ohvritele täiendavaid õigusi.** Kuriteoohvrite õiguste direktiivi läbivaatamise tulemusena toetatakse ohvrite õigusi käsitlevate tõhustatud nõuetega kõiki ohvreid, sealhulgas valdkondlike õigusaktidega hõlmatud ohvreid. Kuriteoohvrite õiguste direktiivi muudatused on täielikult kooskõlas valdkondlike õigusaktidega, nii et vastuvõetud või kavandatud valdkondlikke õigusakte ei ole vaja läbi vaadata.

Mõjuhinnaangus hindas komisjon põhjalikult käesoleva ettepaneku kooskõla kõigi valdkondlike õigusaktidega. Eelkõige kontrolliti valdkondlikke õigusakte silmas pidades ohvriabitelefoni puhul kavandatud meetmete järjekindlust ja täiustati individuaalset hindamist ning sihipäraseid ja integreeritud meetmeid. Hindamine hõlmas terrorismiohvrite ja seksuaalse kuritarvitamise lapsohvrite kohta kehtivaid õigusakte ning naistevastase vägivalla ja perevägivalla ohvrite ning inimkaubanduse ohvrite puhul kavandatud meetmeid. Hindamine näitas, et kavandatud meetmed täiendavad ja tõhustavad valdkondlikke õigusakte.

Valdkondlike õigusaktidega ettenähtud kaitsetaset ei võeta praegusel läbivaatamisel eesmärgiks, mille alusel peaks kõigi kuriteoohvrite puhul nõudeid karmistama. Valdkondlike õigusaktide väljatöötamisel keskendutakse konkreetsete kuriteoliikide ohvrite erivajadustega seotud meetmetele, mis kõigi kuriteoohvrite puhul ei pruugi olla asjakohased ega proportsionaalsed. Kuid mõned käesoleva läbivaatamise raames kavandatud meetmed võivad sisaldada elemente, mis valdkondlike õigusaktidega on juba reguleeritud. See on paratamatu, võttes arvesse ohvrite õiguste ühist teemat ja asjaolu, et **kuriteoohvrite õiguste**

¹⁰ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 5. aprilli 2011. aasta direktiiv 2011/36/EL, milles käsitletakse inimkaubanduse tõkestamist ja sellevastast võitlust ning inimkaubanduse ohvrite kaitset ja millega asendatakse nõukogu raamotsus 2002/629/JSK (ELT L 101, 15.4.2011, lk 1).

¹¹ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 13. detsembri 2011. aasta direktiiv 2011/93/EL, mis käsitleb laste seksuaalse kuritarvitamise ja ärakasutamise ning lasteporno vastast võitlust ja mis asendab nõukogu raamotsuse 2004/68/JSK (ELT L 335, 17.12.2011, lk 1).

¹² Euroopa Parlamendi ja nõukogu 15. märtsi 2017. aasta direktiiv (EL) 2017/541 terrorismivastase võitluse kohta, millega asendatakse nõukogu raamotsus 2002/475/JSK ning muudetakse nõukogu otsust 2005/671/JSK. ELT.

¹³ Direktiiv 2019/713 (ELT L 123, 10.5.2019, lk 18).

¹⁴ COM(2022) 105 final, 8.3.2022.

¹⁵ COM(2022) 732 final, 19.12.2023.

direktiivi kohaldatakse kõigi ohvrite suhtes, olgu nad haavatavad või mitte. Kuriteoohvrite õiguste direktiivi kohaselt on haavatavad ohvrid need, kes vajavad spetsialisti tuge ja kaitsemeetmeid. Nende hulka kuuluvad muuhulgas ohvrid, kelle kohta on olemas valdkondlikud õigusaktid või neid kavandatakse, nagu terrorismiohvid või naistevastase vägivalla ja perevägivalla ohvrid. Näiteks tehakse läbivaatamisel artikli 9 lõike 1 punkti c muudatusettepanek tagada haavatavatele ohvritele tasuta psühholoogiline tugi seni, kui seda on vaja. Terrorismiohvitel on terrorismivastase võitluse direktiivi artikli 24 lõike 2 alusel see õigus juba olemas. Sellisel juhul on kuriteoohvrite õiguste direktiivi kooskõla valdkondlike õigusaktidega täielikult tagatud, sest valdkondlike õigusaktidega hõlmatud kuritegude ohvrid saavad ka edaspidi kasutada mõlemast tulenevaid õigusi. Kui kuriteoohvrite õiguste direktiiv on pärast läbivaatamist jõustunud, siis säilib terrorismiohvrite õigus saada tasuta psühholoogilist abi ja sama õigus on ka teistel haavatavate ohvrite kategooriatel.

Selgitada on vaja ka sihipärast ja integreeritud spetsialisti abiteenust erivajadustega ohvritele. Kuriteoohvrite õiguste direktiivi artikli 9 lõike 3 punkti b kohaselt osutatakse sellist tuge eelkõige seksuaalvägivalla ohvritele, soolise vägivalla ohvritele ja lähisuhtevägivalla ohvritele. Kuid selles ei otseselt nimetatud teisi erivajadustega ohvrite rühmi. Seepärast täpsustatakse kuriteoohvrite õiguste direktiivi muudatusettepanekus, et sihipärased ja integreeritud abiteenused peaksid olema kättesaadavad ka teistele erivajadustega ohvritele, nagu inimkaubanduse ohvrid, organiseeritud kuritegevuse ohvrid, puudega ohvrid, ärakasutamise ohvrid, vihakuritegude ohvrid, terrorismiohvid või raskete rahvusvaheliste kuritegude ohvrid. See ei mõjuta liikmesriikide kohustust tagada sihipäraste ja integreeritud teenuste kättesaadavus naistevastase vägivalla tõkestamise direktiiviga hõlmatud kuritegude ohvritele, eelkõige vägistamisohvritele (naistevastase vägivalla tõkestamise direktiivi ettepaneku artikli 28 kohased vägistamisohvrite keskused) või naiste suguelundite moonutamise ohvritele (vastavalt ettepaneku artiklile 29).

Hindamisel leitud puuduste kõrvaldamiseks kohustatakse liikmesriike käesoleva ettepanekuga peale selle kasutusele võtma spetsiaalsed protokollid, mille alusel korraldada spetsialisti abiteenuseid nii, et erivajadustega ohvrite mitmesugused vajadused oleks igakülgsest käsitletud (vt kuriteoohvrite õiguste direktiivi artiklisse 9 lisatud uus lõige 4).

Selleks et tagada ühtne arusaamine liikmesriikide nende kohustuste ulatusest, mis tulenevad naistevastase vägivalla tõkestamise direktiivi ettepanekust ja käesolevast kuriteoohvrite õiguste direktiivi läbivaatamise ettepanekust, tehakse ettepanek lisada kuriteoohvrite õiguste direktiivi selge säte, millega liikmesriike kohustatakse tagama, et nad võtavad oma käesolevast ettepanekust tulenevad kohustused üle, ilma et see mõjutaks nende kohustusi, mis tulenevad naistevastase vägivalla tõkestamise direktiivi ettepanekust. Selleks et viia kuriteoohvrite õiguste direktiiv vastavusse naistevastase vägivalla tõkestamise direktiivi ettepanekus kasutatud terminoloogiaga, täpsustatakse käesolevas ettepanekus, et kui kuriteoohvrite õiguste direktiivis räägitakse soolise vägivalla ohvritest, peaks see mõiste hõlmama naistevastase vägivalla ohvreid ja perevägivalla ohvreid.

Käesolevad muudatused on täielikult kooskõlas ka **ohvrite õigusi käsitleva ELi strateegiaga**, nagu on näidatud mõjuhindangus.

- **Kooskõla muude liidu tegevuspõhimõtetega**

Käesolevad muudatused on kooskõlas ka muude liidu tegevuspõhimõtetega, sealhulgas digitaliseerimisega. Eelkõige vastab elektrooniliste sidevahendite kasutamise kohta kavandatav säte tehnoloogia suundumustele vastavalt **komisjoni põhimõtetele**

digiülemineku kohta, sealhulgas õiguskaitse digitaliseerimisele¹⁶. Leitud puuduste kõrvaldamiseks on liikmesriigid kohustatud nägema ohvritele ette võimaluse elektroonilise side kaudu kasutada oma õigust saada teavet ja õiguskaitset. Kavandatud meetmed lihtsustavad ohvrite jaoks õiguskaitse kättesaadavust ka piiriülestel juhtudel, sest taotletakse, et liikmesriigid lihtsustaksid välisriigis elavate ohvrite osalemist kriminaalmenetluses videokonverentsi ja konverentskõne teel. Selle nõudega kaotatakse direktiivi 2012/29/EL praegune piirang, et selline võimalus on ette nähtud üksnes ohvrite ärakuulamiseks vastavalt 29. mai 2000. aasta konventsioonile Euroopa Liidu liikmesriikide vahelise vastastikuse õigusabi kohta kriminaalasjades¹⁷.

Läbivaatamisel keskenduti elektroonilise side kasutamise tagamisele. Aidates kaasa teabe, kaitse, toe, õiguskaitse ja hüvitise võrdsele kättesaadavusele, võimaldatakse kuriteoohvrite õiguste direktiivi läbivaatamisega kõigil ohvritel oma õigusi kasutada võrdsemalt. See aitab suurel määral kaasa **ÜRO kestliku arengu 10. eesmärgi** saavutamisele, milleks on **ebavõrdsuse vähendamine**.

Algatuse üldine eesmärk on suurendada usaldust kuriteoohvreid toetavate asutuste ja teenuste vastu ning sellega aidatakse edendada õigusriiki ja tagada võrdne õigus saada õiguskaitset, nagu nähakse ette **rahu, õiguskaitset ja tugevaid institutsioone puudutavas kestliku arengu 16. eesmärgis**.

Eeldatakse, et pikemas perspektiivis paraneb ka **hea tervise ja heaolu (kestliku arengu eesmärk 3)** olukord. See saavutatakse ohvrite parema kaitsmise ja teisese ohvristamise vähendamisega. Samuti aitavad kestliku arengu eesmärkide täitmise edenemisele kaasa mõned kaudsed tegurid, mis aitavad kuritegevust tõkestada, nagu rohkem kuritegudest teatamist, kohtulik jälitus ja täitmist paremini tagavad kohtuotsused.

2. ÕIGUSLIK ALUS, SUBSIDIAARSUS JA PROPORTSIONAALSUS

• Õiguslik alus

Kõnealuste meetmete õiguslik alus on **Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 82 lõike 2 punkt c**. See võimaldab ELil kehtestada ohvrite õiguste miinimumnõuded i) niivõrd kui seda on vaja kohtuotsuste ja õigusasutuste otsuste vastastikusele tunnustamisele ning politseikoostööle ja õigusalasale koostööle kaasa aitamiseks piiriülese mõõtmega kriminaalasjades ning ii) tingimusel et võetakse arvesse erinevusi liikmesriikide õigustavade ja -süsteemide vahel. Kuriteoohvrite õiguste miinimumnõuded ei piirdu piiriüleste juhtudega. Nagu kahtlusaluste ja süüdistatavate puhulgi võib EL kehtestada miinimumnõudeid siseriiklikele õigusnormidele, et suurendada vastastikust usaldust teiste liikmesriikide kohtusüsteemide vastu. See võib parandada piiriülese mõõtmega kriminaalasjades tehtud kohtuotsuste ja õigusasutuste otsuste vastastikuse tunnustamise toimimist.

• Subsidiaarsus

Täiel määral tulemusliku vastastikuse tunnustamise ja õigusalasale koostöö tagamiseks **on vaja, et liikmesriigid üksteise kriminaalõigussüsteeme omavahel usaldaksid**. Õigussüsteemide õiglusnõuete ja õigusemõistmise normide suhtes peaks valitsema vastastikune usaldus ning

¹⁶ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 23. juuli 2014. aasta määrus (EL) nr 910/2014 e-identimise ja e-tehingute jaoks vajalike usaldusteenuste kohta siseturul ja millega tunnistatakse kehtetuks direktiiv 1999/93/EÜ (ELT L 257, 28.8.2014, lk 73).

¹⁷ EÜT C 197, 12.7.2000, lk 3.

üldsusel peaks olema kindlustunne, et samad miinimumnõuded kehtivad ka välisriigis, kus nad reisivad või elavad. Nagu on märgitud aluslepingus, on kahtlusaluste ja süüdistatavate õiguste ning ohvrite õiguste miinimumnõuete kehtestamine vastastikusele tunnustamisele kaasaaitamise oluline eeldus. Aluslepinguga kohustatakse ELi usalduse suurendamiseks tegutsema nendes valdkondades etteulatuvalt (see tähendab enne, kui usaldus teiste liikmesriikide õigussüsteemide vastu on kadunud).

Kuriteoohvrite õiguste direktiiv ja valdkondlikud õigusaktid on suurel määral juba ühtlustanud ohvrite õigusi ning aidanud seega suurendada usaldust teiste liikmesriikide kohtusüsteemide vastu. Kuid nagu hinnangus on näidatud ja konsultatsioonide käigus on kinnitust leidnud, **ei ole mõned liikmesriigid suutnud neid õigusi kuriteoohvrite õiguste direktiiviga lubatud ulatuses tulemuslikult kaitsta**, kuigi ohvrite õiguste miinimumnõuete kehtestamisel on tehtud edusamme.

Lisaks sellele on miinimumnõuded pärast kuriteoohvrite õiguste direktiivi vastuvõtmist viimase kümne aasta jooksul muutunud. See on seotud suundumustega õiguskaitstes (lapsesõbralik ja ohvrikeskne õiguskaitse), ühiskonnas (näiteks suurem vajadus koordineeritud lähenemise järele, et tagada ohvriabiteenuste pidev kättesaadavus kriisiolukorras¹⁸) ja tehnoloogias (digitaliseerimine, internetikuritegevuse kasv ning uued ohvriabi, kaitse ja õiguskaitse kättesaadavuse tehnoloogiad). Kuriteoohvrite õiguste direktiivi tulemuslikkuse tagamiseks ja riikide ametiasutuste vahelise vastastikuse usalduse tagamiseks tuleb kehtestada ulatuslikumad miinimumnõuded.

ELi lisaväärtus peaks eelkõige tulenema kriminaalasjades tehtava õiguslase koostöö soodustamisest ning vabadusel, turvalisusel ja õigusel rajaneva Euroopa ala sujuva toimimise tagamisest. Selle saavutamiseks **on väga oluline usaldus, et ohvritele on tagatud võrdsed õigused olenemata kuriteo toimumiskohast ELis**. Üheks näiteks, millal peab usaldus ohvrite õiguste vastu olema suur, on õigusasutuse otsus menetluse teisele liikmesriigile üleandmise kohta. Raamotsuse 2009/948/JSK¹⁹ kohaselt võivad liikmesriikide pädevad asutused teineteisega ühendust võtta, kui neil on põhjendatult alust arvata, et teises liikmesriigis toimetatakse paralleelset menetlust, mille tulemusena võidakse menetlus teisele liikmesriigile üle anda. Üleandmise üle otsustamisel võtavad liikmesriikide ametiasutused arvesse seda, millisel määral saavad ohvrid oma õigusi kasutada selles liikmesriigis, kellele menetlus üle antakse. Üleandmise kohta otsuste tegemisel on eriti oluline õigusasutuste suur usaldus, et liikmesriigis, kellele menetlus üle antakse, saavad ohvrid samaväärsel tasemel kasutada tuge, kaitset, võimalust osaleda kriminaalmenetluses ja saada kurjategijalt hüvitist. See on eriti oluline, arvestades et komisjon esitas hiljuti ettepaneku kriminaalmenetluste üleandmist käsitleva määruse²⁰ kohta, et võimaldada iga kuritegu uurida või selle eest süüdistust esitada kõige sobivamas liikmesriigis²¹.

¹⁸ [Upholding fundamental rights in times of crisis | European Union Agency for Fundamental Rights \(europa.eu\)](#) (Põhiõiguste kaitsmine kriisi ajal | Euroopa Liidu Põhiõiguste Amet (europa.eu)), 13. oktoober 2022.

¹⁹ [Raamotsus 2009/948/JSK](#).

²⁰ Komisjoni ettepanek kriminaalmenetluse üleandmist käsitleva määruse COM (2023) 185 final 2023/0093(COD) kohta võeti vastu 5. aprillil 2023.

²¹ Teine näide vaja usaldusvajaduse on see, kui liikmesriikide pädevad asutused ühinevad ühise uurimisrühmaga. Ühine uurimisrühm on kahe või enama liikmesriigi pädevate õigusasutuste ja õiguskaitseasutuste vahelise tiheda koostöö vorm keerukate ja sageli suuremahuliste piiriüleste juhtumitega tegelemiseks (põhineb [nõukogu 13. juuni 2002. aasta raamotsusel](#)). Need kriminaalasjad on sageli seotud haavatavate ohvritega mitmest liikmesriigist, nagu inimkaubanduse ohvrid, laste seksuaalse ärakasutamise ohvrid või raskete rahvusvaheliste kuritegude ohvrid. See nõuab suurt

ELi lisaväärtus seisneb ka nende probleemide ulatuse ja laadiga tegelemises, millega liikmesriigid üksi ei suuda toime tulla.

- **Proportsionaalsus**

Käesoleva läbivaatamisega kavandatud meetmeid on põhjalikult hinnatud mõjuhinnangus. Proportsionaalsust näitab liikmesriikide õigussüsteemide meetmete tase. Kavandatud meetmed on esitatud kolme alternatiivse lahendusena kõigi viie erieesmärgi jaoks (alates liikmesriikide jaoks kõige vähem koormavast kuni kõige koormavani). Iga kavandatud meetme proportsionaalsust hinnati tähelepanelikult ka konsultatsioonide käigus ja kontrolliti sidusrühmadega.

- **Vahendi valik**

Vastavalt Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 82 lõikele 2 võib liidu seadusandja oma tegevuses kasutada direktiive. Direktiiv on saavutatava tulemuse osas iga liikmesriigi jaoks siduv, kuid jätab vormi ja meetodite valiku liikmesriigi ametiasutuste otsustada.

3. JÄRELHINDAMISE, SIDUSRÜHMADEGA KONSULTEERIMISE JA MÕJU HINDAMISE TULEMUSED

- **Konsulteerimine sidusrühmadega**

Ohvrite õiguste direktiivi hindamist ja mõju hindamist ette valmistades konsulteeris komisjon paljude sidusrühmadega.

2020. aasta detsembris avaldas komisjon veebisaidil „Avaldage arvamust!“²² selle algatuse **hindamise tegevuskava**. Konsultatsiooni käigus saadi 56 vastust. 28. juunil 2022 võttis komisjon vastu **kuriteoohvrite õiguste direktiivi hinnangu**²³. Hindamisel kasutati tugiuuringut ja andmete kogumist, mis hõlmas **avalikku konsultatsiooni**²⁴. Avaliku konsultatsiooni käigus sai komisjon 95 vastust, sealhulgas 20 seisukohavõttu.

Ohvrite õigusi käsitlevate õigusaktide läbivaatamise mõjuhinnangu raames korraldas komisjon järgmised konsultatsioonid: **tagasisidekorje**²⁵ (saadi 53 vastust); **avalik konsultatsioon** (saadi 72 vastust, sealhulgas 15 seisukohavõttu, millest üks vaadati hiljem läbi); **sihtkonsultatsioonid liikmesriikide ekspertide, ohvrite õiguste platvormi ja kriminaalõiguse ekspertide rühmaga** ning laiapõhjalised konsultatsioonid **välise töövõtja tehtud uuringu** raames, et saaks hinnata mõjuhinnangu poliitikavariantide kulusid ja tulusid.

Konsulteeriti järgmiste sidusrühmakategooriatega: i) **ohvritega tegelevad spetsialistid**, sealhulgas liikmesriikide õigusasutused, keskasutused ja õiguskaitseasutused; ii) **ohvritega tegelevate kodanikuühiskonna organisatsioonide liikmed**, st ELi ja riiklike ohvriabiorganisatsioonide ja tugiteenistuste liikmed; iii) **ELi asutused ja võrgustikud**, sealhulgas Euroopa Liidu Kriminaalõigusalase Koostöö Amet (Eurojust), Euroopa Liidu

usaldust, et kõik partnerid kohtlevad uurimises osalevaid ohvreid asjakohaselt ja et nende õigusi austatakse kõigis asjaomastes riikides. [Ukrainas toime pandud väidetavate raskete rahvusvaheliste kuritegude ühine uurimisrühm](#) (milles osaleb seitse liikmesriiki) on hiljutine näide nende sõjakuritegude ohvritega tegelemisest, kes on Ukrainast põgenenud ELi eri liikmesriikidesse.

²² [Kuriteoohvrite toetamine – kuriteoohvrite õiguste direktiivi hindamine \(europa.eu\).](#)

²³ Komisjoni talituste 25. oktoobri 2012. aasta töödokument Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2012/29/EL hindamise kohta (SWD(2022) 180 final).

²⁴ [Kuriteoohvrite toetamine – kuriteoohvrite õiguste direktiivi hindamine \(europa.eu\).](#)

²⁵ https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/have-your-say/initiatives/13096-Criminal-justice-EU-rules-on-victims-rights-update-_et.

Õiguskaitsekoostöö Amet (Europol), Euroopa Liidu Õiguskaitsekoolituse Amet (CEPOL), ohvrite õiguste Euroopa võrgustik, hüvitamise riiklike kontaktpunktide Euroopa võrgustik, terrorismiohvrite ühtsed kontaktpunktid liikmesriikides, Euroopa õigusosalase koostöö võrgustik ja Euroopa Liidu Põhiõiguste Amet (FRA), Euroopa välisteenistus; iv) **rahvusvahelised organisatsioonid**, nagu Euroopa Nõukogu; v) **teadusasutused ja akadeemilised asutused** ning vi) **üldsus, sealhulgas ohvrid**.

- **Eksperdiarvamuste kogumine ja kasutamine**

Käesolev ettepanek tugineb tõenditele, mis on kogutud kuriteoohvrite õiguste direktiivi hindamise ja mõju hindamise käigus.

Läbivaatamisel on arvesse võetud ka paljusid **aruandeid ja uuringuid** ohvrite õiguste kohta ja kuriteoohvrite õiguste direktiivi rakendamise kohta liikmesriikides. Siia kuuluvad ELi rahastatud mitme projekti aruanded²⁶. Peamiste variantide rahalise teostatavuse hindamiseks algatas komisjon ka **kulude-tulude analüüsi**, mille tegi väline töövõtja.

Lisaks sellele võttis komisjon arvesse **Euroopa Parlamendi varem tehtud tööd**. Siia kuuluvad 2017. aastal Euroopa Parlamendi uuringuteenistuse tehtud uuring kuriteoohvrite õiguste direktiivi rakendamise kohta,²⁷ LIBE (kodanikuvabaduste, justiits- ja siseasjade komisjoni) tellitud uuring kriminaalmenetlusõiguse kohta kogu ELis²⁸ ning parlamendi resolutsioon kuriteoohvrite õiguste ning neile pakutava toe ja kaitse miinimumnõuete kohta²⁹.

- **Mõjuhindang**

Käesolevale ettepanekule lisatud mõjuhindang põhineb komisjoni korraldatud hindamise tulemustel.

Komisjon käsitles mõjuhindangus mitut seadusandlikku poliitikavarianti. Mitteseadusandlikud variandid jäeti välja, sest ohvrite õigusi käsitlev ELi strateegia (2020–2025) juba hõlmab mitteseadusandlikke meetmeid, mis tuleb rakendada lähiaastatel. Kuid nende variantide eeldatavat mõju on arvesse võetud lähtestsenaariumis.

Mõjuhindangu eelistatud poliitikavariantide pakettis esitatud muudatustega saavutatakse järgmised tulemused.

- **Teabe tõhusam kättesaadavus**, mille eelkõige tagab kohustus võtta kasutusele ohvriabitelefoniid, mis annavad kõigile nendega ühendust võtnud kuriteoohvritele teavet nende õiguste kohta (sealhulgas neile, kes ei teata kuriteost).
- **Kaitsemeetmed, mis vastavad paremini ohvrite vajadustele**. Eelkõige tagavad selle ohvrite kaitsevajaduste parem individuaalne hindamine ja

²⁶ Vt Vociare aruanne või Artemise aruanne. Projektide näited on esitatud mõjuhindangu 1. lisas.

²⁷ Uuring, milles hinnatakse kuriteoohvrite õiguste direktiivi 2012/29/EL rakendamist Euroopas. PE 611.022, detsember 2017, [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2017/611022/EPRS_STU\(2017\)611022_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2017/611022/EPRS_STU(2017)611022_EN.pdf).

²⁸ Kogu Euroopa Liidu kriminaalmenetlusõigust käsitlev uuring, milles on võrdlevalt analüüsitud valitud peamisi erinevusi ning mõju ELi õigusaktide väljatöötamisele. PE 604.977, august 2018, [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2018/604977/IPOL_STU\(2018\)604977_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2018/604977/IPOL_STU(2018)604977_EN.pdf).

²⁹ Euroopa Parlamendi 30. mai 2018. aasta resolutsioon direktiivi 2012/29/EL (millega kehtestatakse kuriteoohvrite õiguste ning neile pakutava toe ja kaitse miinimumnõuded) rakendamise kohta (2016/2328 (INI)).

hindamise tulemusena ohvritele kättesaadavate kaitsemeetmete laiendatud loetelu (sealhulgas lähenemiskeelud).

- **Parem tugi**, mille eelkõige tagavad õigus saada tasuta **psühholoogilist tuge** nii kaua kui vaja, lapsohvrite **õigus saada sihipärast ja asutustevahelisel koostööl põhinevat tuge ning puudega inimeste õigused**.
- Ohvrite tõhusam **osalemine kriminaalmenetluses**, mille tagavad **õigus haldusabile kohtus ja õigus õiguskaitsevahendile**.
- **Hüvitise parem kättesaadavus**, sest i) tõhustatakse ohvrite õigust saada kurjategijalt hüvitise saamise kohta otsus kriminaalmenetluses ning ii) tehakse kohustuslikuks, et riik maksab kurjategijalt sissenõutud hüvitise õigel ajal ohvrile, kui hüvitise kohta on tehtud kohtuotsus, kusjuures riigil on võimalus see hiljem kurjategijalt tagasi nõuda.

Nagu mõjuhinnaangus on näidatud, **kaalub käesoleva läbivaatamisega kavandatud muudatustest saadav kasu igas liikmesriigis üles eeldatavad kulud**.

Suhtarv on liikmesriigiti erinev, nii et mõne liikmesriigi puhul on kulude ja tulude suhe suurem (suurem positiivne mõju kulutatud euro kohta) ja mõne puhul väiksem (väiksem positiivne mõju kulutatud euro kohta). Sellise erinevuse peamiseks põhjuseks on liikmesriikide erinevad lähteasutused. Eelkõige on määravaks meetmete ulatus (kulud), mida liikmesriik kavandatud muudatustes tulemuste saavutamiseks vajab, erinevused teatavate meetmete kasutuselevõtmise kuludes (näiteks psühholoogiline tugi) ja ohvrite erinev hulk liikmesriikides.

Mõjuhinnaang näitab selgelt, et kuigi liikmesriigid peavad esialgu tegema teatavaid investeeringuid, aitavad kavandatud muudatused kaasa, et majandus toimib paremini, ühiskond on vastupidavam ja avaliku sektori asutused tugevamad. Kuriteohvrid, kes saavad õigeaegset tuge ja kaitset, integreeruvad hõlpsamini ühiskonda, naasevad kiiremini tööle ja sõltuvad vähem tervishoiusüsteemist. Sellised ohvrid on palju enam huvitatud ka kuritegudest teatamisest ja pädevate asutustega koostöö tegemisest. Seepärast saavad liikmesriigid kavandatud muudatuste tulemusena kasu paremast majandusest, integreeritumast ühiskonnast ja tugevamast õigussüsteemist.

Mõjuhinnaangu kavand esitati õiguskontrollikomiteele 3. novembril ja seda arutati 30. novembril 2022. Pärast arutelu muudeti mõjuhinnaangut veidi, et täpsemalt kajastada rakendamiskulusid ja variantide hindamise metoodikat. 1. detsembril esitas komitee eelnõu kohta reservatsioonideta positiivse arvamuse.

• **Õigusnormide toimivus ja lihtsustamine**

Mõjuhinnaangu analüüs näitab, et eelistatud variantide pakett peaks pikas perspektiivis vähendama liikmesriikide koormust, isegi kui mõned kulud lühiajaliselt suurenevad. Seda suurenemist peaks enam kui kompenseerima eeldatav kasu, mis saadakse valikuvariantide paketiga.

Liikmesriikide ametiasutuste tööd lihtsustavad teataval määral eri meetmed, mis suurendavad koostööd ja koordineerimist ohvritega tegelevate isikute, sealhulgas tugiteenistuste vahel. Selle tulemuseks on tõhusamini korraldatud õiguskaitse. Eelkõige jagatakse teistega (sealhulgas valitsusväliste organisatsioonide ja vabatahtlikega) politsei praegust koormust, mis tuleneb kohustusest esitada kogu teave ohvri õiguste kohta vastavalt iga ohvri erivajadustele.

Esile tõstetakse ka muud soodsat mõju liikmesriikide õigussüsteemide toimimisele. Eelkõige arvatakse, et hüvitise maksmise kohustuse kui eelistatud variandi täieliku

kasutuselevõtmisega toetatakse suurel määral riikliku hüvitisega tegelevaid teenistusi. Veelgi lihtsam peaks olema, kui kõiki hüvitamise küsimusi käsitletakse kriminaalmenetluses selle asemel, et seda käsitleda nii kriminaal- kui ka tsiviilmenetluses. See vähendab tsiviilasjade hulka ja muudab kohtusüsteemi tõhusamaks.

Tulevikukindluse platvorm võttis 5. detsembril 2022 vastu arvamuse ohvrite õiguste *acquis*³⁰ läbivaatamise kohta. Selles esitatud soovitused on kooskõlas ohvrite õiguste valdkonnas tehtava tööga ja mõjuhinnangu eelistatud poliitikavariantidega.

- **Põhiõigused**

Ettepanekus järgitakse põhiõigusi ning Euroopa Liidu lepingu artiklis 6 ja Euroopa Liidu põhiõiguste hartas tunnustatud põhimõtteid. Kõigi poliitikavariantidega püütakse vähendada diskrimineerimist, tagades **teabe, kaitse, toe, õiguskaitse ja hüvitise võrdse kättesaadavuse**, rakendades vahet tegemata kõigi kuriteoohvrite puhul asjakohaseid miinimumnõudeid ning võttes nõuetekohaselt arvesse ohvrite erivajadusi.

Konkreetselt juhuna kaaluti ohvrite õigusi käsitleva **teabe võrdse kättesaadavuse** puhul seda, kuidas tagada teabe parem kättesaadavus **ohvritele, kes on suletud asutustes**. Veebisait (mis on ohvriabiliini lahutamatu osa) parandab teabe kättesaadavust nende ohvrite jaoks, kes ei räägi konkreetse liikmesriigi ametlikku keelt. **Individuaalsete vajaduste hindamise** parandamine võimaldab paremini hinnata ohvrite individuaalseid vajadusi ja selle tulemuseks on kõige haavatavamate ohvrite **võrdsem ja tõhusam kaitsmine**. Ohvrite toetamiseks nähakse algatusega muu hulgas ette **laiendada tasuta psühholoogilist tuge** laiemale ohvrite rühmale (praegu on see ette nähtud terrorismiohvritele). Lisaks sellele on läbivaatamisega kavandatud anda kõigile kuriteoohvritele **kogu kriminaalmenetluse vältel rohkem õigusi olenemata nende ametlikust staatusest** menetluse osalisena. Võimalus saada menetluse ajaks saatja julgustab tõenäoliselt kõiki ohvreid oma õigusi kasutama. Lisatud on puudega inimeste õigusi käsitlev säte, mis teeb käesolevas ettepanekus sisalduvad õigused kättesaadavaks nende erivajaduste korral. See võimaldab puudega inimestel kasutada ohvrite õigusi teistega võrdsetel alustel. Kõigi nende muudatuste eesmärk on vähendada ebavõrdsust ja tõenäoliselt on neil positiivne mõju põhiõigustele.

Ohvri ja kurjategija era- ja perekonnaelu austamise (artikkel 7) ja isikuandmete kaitse (artikkel 8) õiguse riive on vajalik ja proportsionaalne selle tagamiseks, et ohvrid saavad tõhusalt kasutada oma õigust toele ja kaitsele. Lisaks sellele nähakse ettepanekuga ette konkreetne kohustus mitte jagada ohvri isikuandmeid rändeasutustega. See kaitsemeede tagab, et ohvri andmeid töödeldakse ainult kuriteoohvrite õiguste direktiivis ettenähtud eesmärgil. Isikuandmete kogumine statistika eesmärgil on vajalik läbivaatamisel kavandatud meetmete tõhususe tagamiseks ja ohvrite õiguste poliitika kujundamiseks. Ohvrite era- ja perekonnaelu austamisele aitab kaasa ka selle tagamine, et pärast individuaalset hindamist võetakse kurjategijate vastu kasutusele piisavad kaitsemeetmed.

Euroopa Liidu põhiõiguste hartaga ettenähtud põhiõigused on õigus elule (artikkel 2), õigus isikupuutumatusse (artikkel 3), õigus era- ja perekonnaelu puutumatusse (artikkel 7), õigus isikuandmete kaitsele (artikkel 8), õigus võrdsusele seaduse ees (artikkel 20), õigus mittediskrimineerimisele (artikkel 21), lapse õigused (artikkel 24), puuetega inimeste integreerimine ühiskonda (artikkel 26), õigus sotsiaalabile ja tervishoiule (artikkel 35), õigus

³⁰

https://commission.europa.eu/system/files/2022-12/Final%20opinion%202022_SBGR3_07%20Revision%20of%20the%20victims%20rights%20acquis_rev.pdf

heale haldusele (artikkel 41) ning õigus tõhusale õiguskaitsevahendile ja õiglasele kohtulikule arutamisele (artikkel 47).

Ettepanekut on hinnatud ka **kurjategijate, kahtlusluste ja süüdistatavate õiguste seisukohast**. Sellega on seotud õigus saada õiguskaitset (artikkel 47), süütuse presumptsioon (artikkel 48), õigus kaitsele ning kriminaalmenetluse seaduslikkuse ja proportsionaalsuse põhimõtte (artikkel 49), sama kuriteo eest mitmekordse kohtumõistmise ja karistamise keeld (artikkel 50) ning kahtlustatavate ja süüdistatavate menetlusõigusi käsitlevad ELi õigusnormid. Leiti, et lahendusvariandid ei kahjusta kurjategijate, kahtlusluste ega süüdistatavate põhiõigusi.

Lisaks sellele võetakse käesolevas ettepanekus arvesse puudega inimeste õigusi ja kohustusi, mis on sätestatud ÜRO puuetega inimeste õiguste konventsioonis, mille osalised on EL ja kõik liikmesriigid.

Ettepanek peaks tõhustama ohvrite põhiõigusi. Mõne variandi puhul on otsene mõju põhiõigustele siiski selgem kui teiste puhul. Kuna mõju ei ole võimalik kvantifitseerida, on meetodikaks valitud kvalitatiivne analüüs. Selleks hinnatakse, mil määral saab iga variant lähtestsenaariumiga võrreldes paraneda.

4. MÕJU EELARVELE

Ettepanek ei mõjuta ELi eelarvet.

5. MUU TEAVE

• Rakenduskavad ning järelevalve, hindamise ja aruandluse kord

Käesoleva ettepaneku artikli 2 kohaselt peavad liikmesriigid jõustama järgimiseks vajalikud õigus- ja haldusnormid hiljemalt [*kaks aastat pärast direktiivi jõustumist*]. Artikli 26b (elektrooniliste sidevahendite kasutamise kohta) järgimiseks vajalike sätete kehtestamise kohta kehtib erand. Need sätted tuleks vastu võtta ja avaldada hiljemalt [*neli aastat pärast direktiivi jõustumist*]. Liikmesriigid peavad edastama oma sätete teksti komisjonile.

Komisjon jälgib ja hindab käesoleva ettepaneku mõju, kasutades praeguse direktiivi kohaseid olemasolevaid mehhanisme. Peale selle peavad liikmesriigid vastavalt artiklile 28 (statistika esitamine) võtma vajalikke meetmeid, et luua süsteem kuriteoohvreid käsitleva statistika kogumiseks, koostamiseks ja levitamiseks. Nad peavad saatma need andmed komisjonile (Eurostatile) iga kolme aasta järel.

Komisjon jätkab ELi tasandil ohvrite õiguste platvormi koosolekute pidamist kuriteoohvrite õigustega seotud teemadel. Selline teabevahetus aitab ka jälgida ja hinnata algatuse mõju.

[*Kuus aastat pärast vastuvõtmist*] peab komisjon esitama Euroopa Parlamendile ja nõukogule aruande käesoleva direktiiviga muudetud direktiivi 2012/29/EL kohaldamise kohta. Aruandes tuleb hinnata, millises ulatuses on liikmesriigid võtnud käesoleva direktiivi järgimiseks vajalikke meetmeid, sealhulgas selle tehniline rakendamine.

• Selgitavad dokumendid (direktiivide puhul)

Käesoleva direktiivi nõuetekohase rakendamise tagamiseks on vaja selgitavat dokumenti (nt vastavustabeleid), nagu on nõutud Euroopa Kohtu otsuses kohtuasjas C-543/17³¹. Õigusaktid,

³¹ Kohtuotsus, Euroopa Kohus (suurkoda), 8. juuli 2019, komisjon vs Belgia Kuningriik, C-543/17.

millega kuriteoohvrite õiguste direktiiv üle võetakse, piirduvad harva üheainsa õigusaktiga, kuna sätted sisalduvad sageli erinevates siseriiklikes õigusaktides. Seetõttu peavad liikmesriigid esitama komisjonile selgitava dokumendi käesoleva direktiivi ülevõtmiseks vastu võetud sätete tekstiga.

- **Ettepaneku sätete üksikasjalik selgitus**

Kuriteoohvrite õiguste direktiivi muudatused on suunatud sätetele, mille eesmärk on: parandada teabe kättesaadavust kuriteoohvrite jaoks ja kuritegudest teatamist, hõlbustada haavatavate kuriteoohvrite (sealhulgas laste) jaoks spetsialisti toe kättesaadavust ja parandada õiguskaitse kättesaadavust puudega ohvrite jaoks, tõhustada ohvrite osalemist kriminaalmenetluses, parandada ohvrite jaoks hüvitise saamist, suurendada kuriteoohvrite kaitsemeetmete vastavust kuriteoohvrite vajadustele, kasutada elektroonilisi sidevahendeid ning kehtestada konkreetsed kohustused naistevastase vägivalla ja perevägivalla ohvrite suhtes.

- a) Sätted, mille eesmärk on parandada teabe kättesaadavust kuriteoohvrite jaoks ja kuritegudest teatamist (artiklid 3a, 5a ja 26a).

Kuriteoohvrite õiguste direktiivi artikli 4 kohaselt on ohvritel õigus **kohe esimesest kokkupuutest pädeva asutusega** (tavaliselt politseiga) saada teavet oma õiguste kohta. Siiski ei võta kõik ohvrid ühendust pädeva asutusega. Nagu Euroopa Liidu Põhiõiguste Ameti 2021. aasta aruandes³² on esile toodud, **ei teata ohvrid enamikul juhtudel kuriteost. Neil ohvritel puudub juurdepääs teabele**, sealhulgas teabele nende õiguse kohta toele ja kaitsele, sõltumata sellest, kas nad teatavad kuriteost või mitte.

Kuigi kuriteoohvrite õiguste direktiivis nõutakse, et ohvritele antaks teavet kooskõlas õigusega mõista ja olla mõistetud (kuriteoohvrite õiguste direktiivi artikkel 3), leiti hindamise käigus, et praktikas kasutavad pädevad asutused sageli keelt, mis ei ole kohandatud ohvrite vajadustele³³. Nii on see puudega inimeste, riigikeelt mittekönelevate inimeste, laste ja eakate puhul. Kuna esimene kokkupuude pädeva asutusega toimub sageli kuriteo toimumispaigal, ei ole inimesed, kes on vahetult pärast kuritegu šokis, võimelised saadud teabest aru saama.

Kuriteoohvrite õiguste direktiivi artikli 6 kohaselt peaksid ohvrid saama **pädevalt asutuselt ka järelteavet** kriminaalmenetluse eri etappide, nende rolli ja kurjategija olukorra (nt kinnipidamiskohast vabastamine) kohta. Siiski leidis suur osa sidusrühmadest, kellega hindamise käigus konsulteeriti, et ohvrid ei kasuta täielikult oma õigust saada vastavalt kuriteoohvrite õiguste direktiivile teavet alates esimesest kokkupuutest pädeva asutusega ning seda tuleks parandada.

Kõigis liikmesriikides ei ole ikka veel võimalik kasutada selliseid **terviklikumaid vahendeid ohvritega suhtlemiseks**, milles võetakse arvesse ohvrite mitmetahulisi vajadusi seoses õigusega saada teavet. Paljudel ohvritel **ei ole ikka veel võimalik helistada kuriteoohvrite abitelefoni 116 006**³⁴. Need abitelefoniid peaksid ohvritele andma vajalikku teavet igal ajal.

³² [Euroopa Liidu Põhiõiguste Ameti uuring kuritegevuse, turvalisuse ja ohvrite õiguste kohta](#), veebruar 2021.

³³ Näiteks mitmes liikmesriigis (sealhulgas Bulgaarias, Portugalis, Rumeenias ja Slovakkias) on ametiasutuste esitatud kirjalik teave ohvrite õigusi käsitlevate siseriiklike sätete koopia.

³⁴ Loodud komisjoni 30. novembri 2009. aasta otsusega, millega muudetakse otsust 2007/116/EÜ seoses 116ga algavate täiendavate reserveeritud numbrite kasutuselevõttuga. Reserveeritud numbrite kasutamine ei ole kohustuslik, vaid soovitatav. Numbrite kasutamiseks peavad olema täidetud teatavad tingimused. Kuriteoohvritele peab abitelefoni 116 006 andma teavet nende õiguste kohta, suunama helistajad politseisse ja muudesse asutustesse (vajaduse korral) ning pakkuma nõustamist.

Nad peaksid saada vabalt rääkida oma kogemustest ja vajaduse korral tuleks nad suunata politseisse või muudesse asutustesse juurde. Veelgi harvemini on ohvritel juurdepääs kaasaegsematele abitelefonidele, millega on seotud terviklik veebisait ja mis võimaldavad peale telefonikõnede võtta ühendust veebivestluse ja e-posti teel³⁵.

Et lahendada probleemid, mis on kindlaks tehtud seoses teabe kättesaadavusega ohvrite jaoks, tehakse käesoleva läbivaatamisega ettepanek mitmete meetmete kohta, eelkõige liikmesriikide kohustus tagada **kuriteoohvrite abitelefonid** (artikkel 3a). Nende korral **kasutatakse ELi telefoninumbrit 116 006 ja tiptasemel tehnoloogiaga veebisaiti**, et tagada optimaalne juurdepääs enamikus kõneldavates keeltes ja puudega inimestele. Abitelefoni on kõigi kuriteoohvrite jaoks esimene kontaktpunkt, mis pakub emotsionaalset tuge ja suunab ohvrid vajaduse korral spetsiaalsete abiteenuste juurde.

Kavandatud muudatused on kooskõlas muude abitelefonidega, mis kasutavad 116-ga algavaid ELi reserveeritud numbreid, näiteks kadunud laste otsimise abitelefoni (116 000) ja soolise vägivalda ohvrite abitelefoni (116 116). Ettepanek on kooskõlas ka komisjoni uue laste parema interneti loomise Euroopa strateegiaga³⁶. See toetab turvalisema interneti keskuste võrgustikku, mis hõlmab lastele, lapsevanematele ja hooldajatele mõeldud abitelefone veebiga seotud küsimustes (nt kübervägivald ja küberkiusamine) ning vihjeliine, et teatada laste seksuaalset väärkohtlemist kujutavast materjalist internetis. Ettepanek on kooskõlas ka komisjoni poliitikaga, mille eesmärk on tagada, et numbril 116 111 käsitletakse küberkiusamist.

Tagamaks, et ohvrid saavad igakülgset ja kaasavat teavet, kohustatakse ettepanekuga liikmesriike kehtestama erimenetlused **protokolli vormis**. Artikli 26a kohaselt tuleb sellised protokollid koostada koostöös õiguskaitseasutuste, õigusasutuste (prokurörid ja kohtunikud) ja tugisorganisatsioonidega. Nendes protokollides on esitatud eri partneritele juhised selle kohta, kuidas tagada, et ohvrid saavad teavet, mis on kohandatud nende individuaalsete vajaduste järgi ja on seotud menetluse konkreetse osaga.

Läbivaatamisega nähakse ette ka kohustus tagada, et ohvrid saavad **kuriteost teatada info- ja kommunikatsioonitehnoloogiat** kasutades (artikli 5 punkti a alapunkt 1). Kuritegudest teatamist lihtsustatakse ka kinnipidamisasutuses viibivate isikute jaoks (üksikasjad esitatakse protokollides, mis on koostatud koordineeritult ning õiguskaitseasutuste, õigusasutuste (prokurörid ja kohtunikud) ja tugisorganisatsioonide koostöös (artikkel 26a)).

Kuritegudest teatamine muutub lihtsamaks ka ebaseaduslike rändajate jaoks. Ettepaneku artikli 5 punkti a alapunktis 5 nõutakse, et kuriteost teatava ohvriga kokkupuutuvatel pädevatel asutustel **ei ole lubatud edastada rändeasutustele ohvri elanikustaatuses isikuandmeid, kui need andmed on kogutud kuriteost teatamise tulemusena, vähemalt kuni esimese individuaalse hindamise lõpuleviimiseni**, nagu on osutatud kuriteoohvrite õiguste direktiivi artiklis 22. Selles kontekstis tuleks meenutada, et kuriteost teatamine ja kriminaalmenetluses osalemine direktiivi 2012/29/EL kohaselt ei anna mingeid õigusi seoses ohvri elanikustaatuses ja sellel puudub edasilükkav toime nende elanikustaatuses kindlaksmääramisel. Peale selle on asjakohased asutused kohustatud ebaseaduslikke rändajaid, kes on inimkaubanduse ohvrid või kelle ebaseaduslikule sisserändele on kaasa aidanud ja kes teevad koostööd pädevate asutustega, teavitama nende õigustest ja võimalustest, mis tulenevad elamislubade direktiivist. Need võimalused hõlmavad eelkõige

³⁵ Parimad näited on järgmised: [Iirimaa abitelefoni](#), [Eesti abitelefoni](#), [Horvaatia abitelefoni](#), [Läti abitelefoni](#) ja [Rootsi abitelefoni](#).

³⁶ COM(2022) 212 final, 11.5.2022.

järelemõtlemisaja andmist, mis võimaldab neil otsustada, kas teha uurimisalast koostööd, ja elamisloa väljastamist.

- b) Sätted, millega lihtsustatakse haavatavate kuriteoohvrite (sealhulgas laste) jaoks spetsialisti toe kättesaadavust (artikli 9 lõige 1 ning artiklid 9a ja 24)

Kuriteoohvrite õiguste direktiivi artiklites 8 ja 9 on erivajadustega ohvritele ette nähtud õigus tasuta spetsialiseeritud, sihipärastele ja integreeritud abiteenustele, sealhulgas võimaluse korral psühholoogilisele toele. Hindamine on siiski näidanud, et haavatavatel kuriteoohvritel, sealhulgas lastel, ei ole sageli võimalik saada tõhusat tuge³⁷.

Paljudes liikmesriikides on endiselt probleemiks **lapsesõbraliku lähenemisviisi puudumine**³⁸. Hindamisel leiti, et puudub ühine arusaamine sellest, millist sihipärast ja integreeritud toetust on vaja haavatavatele kuriteoohvritele, eelkõige lastele. Selle tulemusena ei saa kõik lapsed ELis kvaliteetset spetsialisti tuge. ELi terviklikus lapse õiguste strateegias (2021–2024)³⁹ on sätestatud, et kohtumenetlusi tuleb kohandada vastavalt laste eale ja vajadustele ning sealjuures tuleb austada kõiki nende õigusi ja seada esikohale lapse parimad huvid. Barnahusi mudel on praegu kõige tänapäevasem näide lapsesõbralikust lähenemisviisist õiguskaitsele⁴⁰. Kuigi käesoleva läbivaatamisega ei kohustata liikmesriike järgima Barnahusi mudelit, tuginetakse selle põhimõtetele. Probleemi lahendamiseks nõutakse muudetud versiooni uues artiklis 9a, et liikmesriigid **näeksid lapsohvrite toetamiseks ja kaitsmiseks ette täpsema suunilusega ja asutustevahelisel koostööl põhineva lähenemisviisi**. See peaks põhinema teenuste osutamisel integreeritud ja koordineeritud viisil samades ruumides. See on peamine täiendus kuriteoohvrite õiguste direktiivis juba olemasolevatele lapsesõbralikele meetmetele (näiteks tunnistuste videosalvestamine, silmside vältimine, lapsesõbralikud küsitlemised sama isiku poolt). Käesoleva läbivaatamisega kohustatakse liikmesriike tegema sellise sihipärase ja asutustevahelisel koostööl põhineva integreeritud lähenemisviisi kättesaadavaks kõigile lapsohvritele, kes seda vajavad.

Hindamisel toodi esile ka seda, et **peaaegu pooltes liikmesriikides ei ole ohvritele alati võimalik pakkuda tasuta psühholoogilist tuge**⁴¹. Pärast esimesi seansse palutakse ohvritel sageli tasuda psühholoogilise toe eest. See on eriti problemaatiline haavatavate kuriteoohvrite jaoks, kes tavaliselt ei saa endale lubada toe eest maksmist. Kuriteo mõju võib olla pikaajaline ning seda süvendavad mitmed tegurid, nagu kuriteo raskusaste, ohvri isiklik olukord ja varasem ohvristamine⁴². Seetõttu, nagu on esile toodud Euroopa Liidu Põhiõiguste Ameti 2019. aasta aruandes (lk II), ei saa vägivallakuritegude ohvrid kriminaalmenetluses olulist

³⁷ Umbes pooled sidusrühmad leiavad, et erivajadustega ohvrid ei saa piisavat tuge.

³⁸ Konsultatsioonide käigus teatati mitmes liikmesriigis (sealhulgas Belgias, Bulgaarias, Saksamaal, Kreekas, Leedus ja Portugalis) paljudest probleemidest seoses laste videosalvestamisega tõendite saamiseks, lapsesõbraliku osalemisega kohtumenetlustes ning individuaalsete lähenemisviisidega kõige haavatavamatele lastele.

³⁹ COM(2021) 142 final, 24.3.2021.

⁴⁰ [About Barnahus - Barnahus](#) – ühe katuse all olev lapsesõbralik büroo, kus õiguskaitseasutused, kriminaalõigusasutused, lastekaitseteenistused ning meditsiini- ja vaimse tervise valdkonna töötajad teevad koostööd, hindavad koos lapse olukorda ja otsustavad järelmeetmete üle.

⁴¹ AT, CY, CZ, DE, EE, IE, LT, LV, MT, NL, PT, SI.

⁴² Kuriteo psühholoogiliste tagajärgede hulka võivad kuuluda ärevus, depressioon, süü, häbi, enesehävituslik käitumine ja võimetus tegutseda või mõelda ratsionaalselt, vt [Psychological Reactions of Victims of Violent Crime \(vägivallakuritegude ohvrite psühholoogilised reaktsioonid\)](#), Cambridge University Press, 2018.

rolli mängida, välja arvatud juhul, kui nad **saavad professionaalset ja võimestavat psühholoogilist tuge**.

Probleemi lahendamiseks tehakse muudetud versiooni artikli 9 lõikes 1 ettepanek, et spetsialisti abiteenused hõlmaksid **tasuta psühholoogilist tuge nii kaua, kui see on vajalik** kõigile sellist abi vajavatele haavatavatele kuriteoohvritele, st kui individuaalne hindamine näitab vajadust selle järele. Kõik ohvrid saavad jätkuvalt kasutada emotsionaalset ja psühholoogilist tuge, mis on neile sageli kättesaadav lühikese aja jooksul pärast kuritegu, kuid erivajadustega ohvrite jaoks lihtsustatakse sellise psühholoogilise toe saamist, mis peaks olema neile kättesaadav mitte ainult lühikese aja jooksul pärast kuritegu, vaid ka pikema aja jooksul (nii kaua kui vaja).

Mõlemad kavandatud meetmed nõuavad riiklikku koordineerimist protokollides nimetatud abiteenuste, õiguskaitse- ja õigusasutuste vahel (artikkel 26a).

Abiteenuste kättesaadavust ohvrite jaoks parandab nõue, et ohvriabiteenused peavad toimima ka kriisi ajal (vastavalt COVID-19 pandeemia ajal saadud kogemustele). See saavutatakse kuriteoohvrite õiguste direktiivi artiklile 8 lõigu lisamisega. Ohvrid saavad kasutada ka lihtsustatud suunamist ohvriabiteenistuste juurde (artikli 8 muudatused).

Kavandatud meetmed toovad selgust kõige haavatavamate kuriteoohvrite, sealhulgas laste toetamise ulatuse suhtes. Peale selle suurendavad need usaldust enda riigi ja teiste liikmesriikide õigussüsteemide vastu.

c) Sättes, millega tagatakse õiguskaitse tõhusam kättesaadavus ohvrite jaoks (artiklid 10a ja 10b)

Kuriteoohvrite õiguste direktiivi kohaselt on peamisteks õigusteks, mis lihtsustavad ohvrite kriminaalmenetluses osalemist õigus anda selgitusi (kuriteoohvrite õiguste direktiivi artikkel 10), õigused kriminaalmenetlusest loobumise otsuse korral (kuriteoohvrite õiguste direktiivi artikkel 11), õigus tasuta õigusabile (kuriteoohvrite õiguste direktiivi artikkel 13) ja hulk õigusi, mille eesmärk on kaitsta ohvreid menetluse käigus teisese ja korduva ohvristamise eest (kuriteoohvrite õiguste direktiivi artiklid 18–24). Hindamine ja konsultatsioonid tõid esile, et ohvrite osalemine kriminaalmenetluses on raske või isegi võimatu, välja arvatud juhul, kui neid **nõuetekohaselt kaasatakse ja nõustatakse**. Ohvrit kohtus esindava advokaadi nõuanded vastavad enamikule küsimustele, eelkõige õiguslikele aspektidele. Siiski ei ole kõigil ohvritel õigust advokaadile. Tasuta õigusabi võib anda isikutele, kellel ei ole piisavalt vahendeid. See määratakse kindlaks majandusliku olukorra kontrollimise teel, mis on mõnes liikmesriigis eriti range. Peale selle võib tasuta õigusabi anda isikule, kes on kannatanud teatavat liiki kuritegude tõttu, kuid ainult juhul, kui ta on kriminaalmenetluse osaline (kuriteoohvrite õiguste direktiivi artikkel 13). Seetõttu on ohvri jaoks väga oluline omada õigust sellele, et teda **saadab muu isik kui advokaat**, kes võiks vähemalt anda nõu ohvrite rolli ja õiguste kohta menetluse ajal ning pakkuda emotsionaalset tuge. Kuriteoohvrite õiguste direktiivi artiklis 20 on selline õigus ette nähtud, kuid see piirdub uurimisetapiga (enne kohtumenetlust).

Sellega seoses on väga oluline tagada, et kõigil ohvritel ELis oleks vähemalt **õigus saada kohtumenetluse ajal abi** ja saada kohtutöötajatelt piisavat teavet⁴³.

Hindamine näitab, et veel üks ohvrite kriminaalmenetluses osalemisega seotud suur probleem on see, et mõnes liikmesriigis **ei ole ohvritel õiguslikku staatust kriminaalmenetluse**

⁴³ Head tavad on olemas. Näiteks Iirimaal pakub [V-Sac iga aastal rohkem kui tuhandele ohvrile](#) koolitatud vabatahtlike kaudu ohvriabi kohtus.

osalisena⁴⁴. Kuriteoohvrite õiguste direktiivi kohaselt on see jäetud otsustamiseks siseriikliku õiguse alusel, nii et ohvrite kaebeõigus on liikmesriigiti erinev (näiteks osaline, abistav prokurör, tsiviilhageja või tunnistaja, kellel on õigus anda selgitusi). Peale selle **puuduvad ohvritel sageli õiguskaitsevahendid** neid otseselt puudutavate otsuste vaidlustamiseks⁴⁵. Selle tulemusena rikutakse *de facto* ohvrite õigust saada õiguskaitset.

Et tagada kuriteoohvrite tulemuslikum osalemine kriminaalmenetluses, tehakse käesoleva läbivaatamisega ettepanek kehtestada **uues artiklis 10a õigus abile kohtus**.

Samuti tehakse käesoleva läbivaatamisega ettepanek näha ohvritele ette õigus **vaidlustada kohtumenetluse käigus tehtud otsused, mis käsitlevad teatavaid käesolevast direktiivist tulenevaid ohvrite õigusi**, nagu erivajadustega ohvrite õigus erikaitsemeetmetele ja õigus tõlkele kohtuistungil ajal. Liikmesriigid peaksid tagama, et ohvrid saavad neid otsuseid vaidlustada sõltumata nende staatusest kriminaalmenetluses ja kooskõlas kohtuliku kontrolli põhimõttega (artikkel 10b).

Selle tulemusena paraneb ohvrite kogemus kriminaalõigussüsteemiga ja usaldus selle vastu. See aitab nende häält kuuldavaks teha, muuta nende tunnistusi paremaks ja soodustada nende osalemist, mis parandab kohtute töö tulemuslikkust.

d) Sätted, millega tagatakse ohvritele tõhusam hüvitise saamine

Nagu on ohvrite õigusi käsitlevas ELi strateegias esile toodud, on paljudes liikmesriikides kuriteoohvritel endiselt raske kurjategijalt ja riigilt hüvitist saada. Probleem puudutab nii riigisiseseid kui ka piiriüleseid juhte. Kuriteoohvrite õiguste direktiivi artikli 16 kohaselt on kriminaalmenetluse käigus kõigil kuriteoohvritel õigus saada **otsus kurjategijalt hüvitise saamise kohta**, välja arvatud juhtudel, kui liikmesriigi õiguses on sätestatud, et selline otsus tehakse muude kohtumenetluste käigus. Nagu on näidatud Milquet' aruandes ja kinnitatud hinnangus, on see õigus sageli ebatõhus,⁴⁶ sest mõnes liikmesriigis ei tehta kriminaalmenetluse käigus sageli otsust hüvitise saamise kohta⁴⁷. Isegi pärast kriminaalmenetlust, mille tulemusel tehti süüdimõistev kohtuotsus, millega kohustatakse kuriteo toimepanijat maksma hüvitist, ei maksta ohvrile sageli hüvitist, sest kurjategijalt on raske seda sisse nõuda. Et kriminaalmenetluses puudub tõhus võimalus saada kurjategijalt hüvitist, peavad ohvrid osalema tülitates ja aeganõudvates tsiviilmenetlustes. Samuti võib neil olla vaja taotleda riiklikke hüvitisi käsitlevate siseriiklike eeskirjade kohast riiklikku hüvitist⁴⁸. Probleem puudutab nii riigisiseseid kui ka piiriüleseid juhte.

Et lihtsustada ohvrite jaoks kurjategijalt hüvitise saamist, tehakse käesoleva läbivaatamisega ettepanek anda ohvritele **õigus saada otsus kurjategijalt hüvitise saamise kohta ainult kriminaalmenetluse käigus**. Sellest tulenevalt tuleks välja jätta praeguse kuriteoohvrite õiguste direktiivi artiklis 16 sätestatud erand nende juhtude kohta, kui liikmesriigi õiguses on sätestatud, et selline otsus tehakse muude kohtumenetluste käigus. Peale selle teeb komisjon

⁴⁴ Vähemalt kaheksas liikmesriigis (CY, EE, EL, FR, IE, MT, NL, RO).

⁴⁵ 13 liikmesriigis ei ole ohvritel piisavaid õiguskaitsevahendeid neid otseselt puudutavate otsuste vaidlustamiseks (BE, DE, FR, HU, IE, LT, LU, LV, MT, NL, RO, SE, SK). See on peamiselt seotud kaebeõiguse puudumisega menetlusosalisena.

⁴⁶ Enamik sidusrühmi, kellega konsulteeriti, arvas, et ohvrite õigus saada kurjategijalt hüvitist ei ole tõhus ja seda tuleks parandada.

⁴⁷ Vt eelkõige kohtunike praktika (CZ, SK ja AU).

⁴⁸ Nõukogu 29. aprilli 2004. aasta direktiivis 2004/80/EÜ, mis käsitleb kuriteoohvritele hüvitise maksmist, nõutakse, et liikmesriigid tagaksid tahtlike vägivallakuritegude ohvritele hüvitise kättesaadavuse, sealhulgas piiriülestel juhtudel. Hüvitise kättesaadavuse tingimused on jäetud otsustamiseks siseriiklikus korras.

ettepaneku muuta **liikmesriikidele kohustuslikuks maksta kurjategijalt sissenõutav hüvitis** kohe pärast kohtuotsuse tegemist ettemaksena ohvrile ja seejärel nõuda kurjategijalt hüvitise tagasimaksmist (**uue artikli 16 lõige 2**).

Eeldatakse, et need ettepanekud parandavad suuresti ohvrite võimalust saada nii riigisisestel kui ka piiriülestel juhtudel kurjategijalt hüvitist. Seda hõlbustades piiravad nad suurel määral olukordi, kus ohvrid taotlevad riiklikku hüvitist. Seda sellepärast, et riiklikku hüvitist makstakse enamikul juhtudel ainult siis, kui ohvrid ei ole kurjategijalt hüvitist saanud.

- e) Sätted, mis käsitlevad ohvrit kaitsvate meetmete vastavuse suurendamist kuriteoohvrite vajadustele, et tagada haavatavate kuriteoohvrite turvalisus (artiklid 22 ja 23)

Kuriteoohvrite õiguste direktiivi artiklis 22 on sätestatud ohvri õigus oma kaitsevajaduste õigeaegsele ja individuaalsele hindamisele. Selle eesmärk on teha kindlaks, kas ohver on mis tahes viisil eriti haavatav teisese ohvristamise (kriminaalmenetlusest tulenev kahju) ja teisese ohvristamise, hirmutamise ja/või kättemaksu (kurjategija tekitatud kahju) suhtes, et oleks võimalik kohaldada piisavaid kaitsemeetmeid. Need kaitsemeetmed on sätestatud kuriteoohvrite õiguste direktiivi artiklis 23. **Individuaalse hindamise tingimused on jäetud otsustamiseks siseriikliku õiguse kohaselt.** Hindamise kohaselt on kuriteoohvrite õiguste direktiivi üks märkimisväärsimaid saavutusi õigus individuaalsele hindamisele. Praktikaga aga piiravad selle kvaliteeti sageli need kolm kindlaks tehtud puudust:

- hindamine toimub menetluse käigus liiga hilja;
- see **ei hõlma psühholooge ega ohvriabiteenistusi**, kellel on oskusteave iga ohvri psühholoogilise seisundi hindamiseks;
- selles **jäetakse tähelepanuta ohud, mida kujutab endast kurjategija**, kes võib omada relvi ja liigtarvitada uimasteid või alkoholi.

Ohvrite vajaduste individuaalne hindamine tuleb teha nõuetekohaselt, et tagada ohvrite piisav kaitse. Ilma nende hindamisteta ei saa ohvrid kasutada erikaitsemeetmeid, mis on sätestatud kuriteoohvrite õiguste direktiivi artiklis 23. Need meetmed hõlmavad spetsiaalseid küsitlemistehnikaid kurjategijaga silmside vältimist ning seda, et kuriteoohver ei pea kohtusaalis kohal olema. Need ei hõlma siiski kurjategija suhtes kohaldatavaid füüsilise kaitse meetmeid (näiteks lähenemiskeeld), kuigi vastavalt kuriteoohvrite õiguste direktiivile hõlmab ohvrite õigus kaitsele kaitset nii teisese ohvristamise kui ka korduva ohvristamise eest. Hindamine ja konsultatsioonid näitavad, et seda lünka kuriteoohvrite õiguste direktiivis ei ole siseriiklike õigusaktide ega praktikaga täidetud. Paljud sidusrühmad, kellega hindamise käigus konsulteeriti, leidsid, et **ohvrite õigus saada kaitset ei ole laialdaselt kättesaadav ja seda tuleks tõhustada.**

Käesoleva läbivaatamisega nähakse ette ohvrite individuaalsete vajaduste hindamise sihipärased muudatused (praeguse artikli 22 täpsete muudatuste kaudu) ja lisatakse järgmised elemendid:

- hindamise tegemine esimesel kokkupuutel pädeva asutusega;
- abiteenuste, õiguskaitse ja kohtusüsteemi kaasamine (uue artikli 26a alusel kasutuselevõetavad protokollid on praktilised meetmed, kuidas seda koostööd tuleks liikmesriikides alustada);
- kuriteo toimepanijast tulenevate ohtude (näiteks alkoholi liigtarvitamine või relvade valdamine) hindamine;
- sealhulgas individuaalsete toetusvajaduste hindamine.

Peale selle **tõhustatakse käesoleva läbivaatamisega ohvrite füüsilise kaitse meetmete** (näiteks lähenemiskeelu) kasutamist, lisades füüsilise kaitse meetmed praegu kuriteoohvrite õiguste direktiivi artiklis 23 sätestatud erikaitsemeetmete loetellu. See ettepanek aitab suurendada teadlikkust kättesaadavatest riiklikest kaitsemeetmetest (sealhulgas lähenemiskeeld). Samuti on selle eesmärk lihtsustada nende praegust kohaldamist.

Üldiselt on käesoleva läbivaatamise raames kavandatud meetmed sihipärasemate individuaalsete hindamiste kohta kasulikud kõigile ohvritele, sest sellega tagatakse kaitsemeetmete vajaduse tõhus hindamine. Samuti on selle eesmärk lihtsustada Euroopa lähenemiskeeldude vastastikust tunnustamist, parandades nende kohaldamist liikmesriigi tasandil.

f) Elektroonilise side kasutamine (artikkel 26b)

Pärast direktiivi vastuvõtmist on tehnoloogia mitmeti arenenud (**digitaliseerimine**). ELi kuriteoohvrid ei saa ikka veel kasu uute tehnoloogiate potentsiaalist, sest puuduvad sobivad digivahendid õiguskaitse kättesaadavuse parandamiseks, näiteks võimalus teatada kuriteost internetis või saada veebipõhine juurdepääs ohvrite toimikutele⁴⁹.

Kindlaks tehtud puuduste kõrvaldamiseks teeb komisjon ettepaneku võtta meetmeid elektroonilise side kasutamise kohta (**uus artikkel 26b**). Eelkõige on liikmesriigid kohustatud tagama ohvritele võimaluse kasutada oma õigust teabele ja õiguskaitse saamisele elektroonilise side kaudu. Kavandatud meetmed on kooskõlas komisjoni põhimõtetega digiülemineku kohta, sealhulgas ettepanekuga õiguskaitse digitaliseerimise kohta.

g) Puudega ohvrite õigused (artikkel 26c)

Hindamine on näidanud, et puudega inimesed ei saa endiselt täiel määral kasutada oma õigusi kuriteoohvritena. Viimase kümne aasta jooksul pärast kuriteoohvrite õiguste direktiivi vastuvõtmist on toimunud olulised muutused toodete ja teenuste kättesaadavaks muutmisel puudega inimestele. Eelkõige 2019. aastal võttis komisjon vastu direktiivi (EL) 2019/882 toodete ja teenuste ligipääsetavusnõuete kohta⁵⁰. Kuriteoohvrite õiguste direktiivi läbivaatamisega tunnistab komisjon neid muutusi ja teeb ettepaneku lihtsustada õiguskaitse kättesaadavust puudega ohvrite jaoks. Komisjon teeb ettepaneku lisada konkreetne horisontaalne säte puudega ohvrite õiguste kohta, tagamaks, et teenused ja kaitsemeetmed on neile kättesaadavad ning et digitaalsed sidevahendid on kooskõlas toodete ja teenuste ligipääsetavusnõudeid käsitleva direktiivi I lisas sätestatud nõuetega (uus artikkel 26c).

h) Ohvrite õigus õiguskaitsevahenditele (artikkel 26d)

Praegu ei ole kuriteoohvrite õiguste direktiivis ette nähtud õiguskaitsevahendeid kuriteoohvritele, kelle käesolevast direktiivist tulenevaid õigusi on rikutud. Selline õigus tuleneb liidu õiguse tõhususe põhimõttest, mis kohustab liikmesriike kasutusele võtma asjakohaseid ja tõhusaid õiguskaitsevahendeid juhuks, kui rikutakse mõnda õigust, mis on üksikisikule tagatud liidu õigusega. Euroopa Liidu Põhiõiguste Ameti aruannetes on esile toodud sellise eeskirja puudumist ja selle kehtestamise vajadust. Peale selle võttis Euroopa

⁴⁹ Vt mõjuhinnaang, mis on lisatud komisjoni ettepanekule õigusekaitse digitaliseerimise kohta (SWD(2021) 392 final).

⁵⁰ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 17. aprilli 2019. aasta direktiiv (EL) 2019/882 toodete ja teenuste ligipääsetavusnõuete kohta.

Nõukogu 2023. aasta märtsis vastu soovitusel kuriteoohvrite õiguste, teenuste ja toetuse kohta,⁵¹ millega nähakse ette ohvrite õigus õiguskaitsevahendile.

Probleemi lahendamiseks teeb komisjon ettepaneku lisada uude artiklisse 26d sätte, mis käsitleb õiguskaitsevahendeid kuriteoohvrite jaoks, kui nende käesolevast direktiivist tulenevaid õigusi rikutakse. See sätte kajastab kahtlusaluste ja süüdistatavate õigusi käsitlevate ELi eeskirjade sarnaseid sätteid. See täidab praeguse lõnga ning loob vajaliku tasakaalu kahtlusaluste ja süüdistatavate õiguste ning kuriteoohvrite õiguste vahel.

- i) Konkreetsete kohustused naistevastase vägivalda ja perevägivalda ohvrite suhtes (artikkel 27a)

Komisjon teeb ettepaneku lisada sätte, milles selgitatakse seost kuriteoohvrite õiguste direktiivi läbivaatamise ettepaneku ning naistevastast vägivalda ja perevägivalda käsitleva seadusandliku ettepaneku vahel. Selle sätte kohaselt peavad liikmesriigid rakendama kuriteoohvrite õiguste direktiivi kohaseid meetmeid olenemata teisest ettepanekust tulenevatest kohustustest. Selle sätte eesmärk on tagada, et liikmesriigid võtaksid mõlemad direktiivid täielikult üle ning pööraksid eriti tähelepanu naistevastase vägivalda ja perevägivalda ohvreid käsitlevate konkreetsemate eeskirjade ülevõtmisele. Mõlema ettepaneku kohaseid meetmeid kohaldatakse naistevastase vägivalda ja perevägivalda ohvrite suhtes.

- j) Nõue koguda ohvrite õigusi käsitlevaid andmeid iga kolme aasta järel (artikkel 28)

Artiklis 28 on sätestatud, et liikmesriigid saadavad komisjonile iga kolme aasta järel andmed selle kohta, kuidas ohvrid on kasutanud kuriteoohvrite õiguste direktiivis sätestatud õigusi.

Direktiivi hindamine näitas siiski, et andmete kogumisel esineb endiselt suuri lünki. Eelkõige ei ole liikmesriikide kogutud andmed terviklikud ja sageli ei ole need võrreldavad. Seepärast teeb komisjon ettepaneku kehtestada liikmesriikidele nõue luua süsteem kuriteoohvreid käsitleva statistika kogumiseks, koostamiseks ja levitamiseks, muutes artiklit 28. Statistika peaks sisaldama kuriteoohvreid käsitleva siseriikliku korra kohaldamiseks vajalikke andmeid, sealhulgas järgmisi miinimumnäitajaid: teatatud kuritegude arv ja liik, ohvrite vanus ja sugu. Andmed peaksid sisaldama ka teavet selle kohta, kuidas ohvrid on kasutanud direktiivis sätestatud õigusi, nagu see on praegu.

Komisjon toetab liikmesriike andmete kogumisel, sealhulgas ühiste standardite, jaotuse ja aruandevormide koostamise kaudu. Liikmesriigid peavad edastama andmed komisjonile (Eurostatile) iga kolme aasta järel. Kuriteoohvrite õiguste direktiivi läbivaatamise ettepanekus tunnustatakse ka Euroopa Liidu Põhiõiguste Ameti rolli komisjoni ja liikmesriikide abistamisel andmete kogumisel ja analüüsimisel selle kohta, kuidas ohvrid on viimase kümne aasta jooksul pärast direktiivi vastuvõtmist kasutanud oma direktiivist tulenevaid õigusi. Euroopa Liidu Põhiõiguste Ameti rolli andmete kogumise sättele lisamise eesmärk on tagada, et amet saab jätkata oma head tööd ning abistab jätkuvalt komisjoni ja liikmesriike selle ülesande täitmisel.

See meede peaks parandama kuriteoohvreid käsitlevate andmete täielikkust, järjepidevust ja võrreldavust eri vaatlusperioodide ja liikmesriikide lõikes. Samuti parandab see andmete kogumist ELi tasandil. Selleks et andmete kogumine ei oleks liikmesriikidele liialt koormav, nõutakse, et andmed esitataks komisjonile (Eurostatile) iga kolme aasta tagant.

⁵¹ Ministrite komitee soovitus Euroopa Nõukogu liikmesriikidele kuriteoohvrite õiguste, teenuste ja toetuse kohta CM/Rec(2023)2, vastu võetud 15. märtsil 2023.

Ettepanek:

EUROOPA PARLAMENDI JA NÕUKOGU DIREKTIIV,

millega muudetakse direktiivi 2012/29/EL, millega kehtestatakse kuriteoohvrite õiguste ning neile pakutava toe ja kaitse miinimumnõuded ning asendatakse nõukogu raamotsus 2001/220/JSK

EUROOPA PARLAMENT JA EUROOPA LIIDU NÕUKOGU,

võttes arvesse Euroopa Liidu toimimise lepingut, eriti selle artikli 82 lõike 2 punkti c,

võttes arvesse Euroopa Komisjoni ettepanekut,

olles edastanud seadusandliku akti eelnõu liikmesriikide parlamentidele,

võttes arvesse Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamust⁵²,

võttes arvesse Regioonide Komitee arvamust⁵³,

toimides seadusandliku tavamenetluse kohaselt

ning arvestades järgmist:

- (1) Tagamaks, et kuriteoohvrid saavad asjakohast teavet, tuge ja kaitset ning et neil on võimalik osaleda kriminaalmenetluses, on Euroopa Liit vastu võtnud Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2012/29/EL⁵⁴.
- (2) Komisjon on hinnanud, kuidas ohvrid on kasutanud oma õigusi, mis tulenevad Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivist 2012/29/EL, ning avaldanud oma tulemused hindamisaruandes⁵⁵. Hindamisel leiti, et kuigi direktiiv 2012/29/EL on üldjoontes toonud eeldatud kasu ja aidanud kaasa ohvrite õiguste parandamisele, on teatavad ohvritele kõnealusest direktiivist tulenevate õigustega seotud probleemid veel lahendamata. Näiteks ei suuda ohvrid piisavalt kasutada õigust saada oma individuaalsetele vajadustele vastavat teavet, tuge ja kaitset, osaleda kriminaalmenetluses ega saada kriminaalmenetluse käigus otsust kurjategijalt hüvitise saamise kohta. Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2012/29/EL läbivaatamisega kõrvaldatakse direktiivi hindamise ja arvukate konsultatsioonide käigus leitud puudused.
- (3) Selleks et tagada ohvritele sujuvad ja ajakohased vahendid oma õiguste kasutamiseks, peaksid liikmesriigid võimaldama ohvritel riigi pädevate asutustega suhelda elektrooniliselt. Ohvritel peaks olema võimalus kasutada elektroonilisi vahendeid, et

⁵² ELT C, , lk .

⁵³ ELT C, , lk .

⁵⁴ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 25. oktoobri 2012. aasta direktiiv 2012/29/EL, millega kehtestatakse kuriteoohvrite õiguste ning neile pakutava toe ja kaitse miinimumnõuded ning asendatakse nõukogu raamotsus 2001/220/JSK (ELT L 315, 14.11.2012, lk 57).

⁵⁵ Komisjoni talituste 25. oktoobri 2012. aasta töödokument Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2012/29/EL hindamise kohta (SWD(2022) 179 final).

saada teavet oma õiguste ja enda suhtes toime pandud kuriteo menetlemise kohta, teatada kuritegudest ning suhelda muul viisil info- ja kommunikatsioonitehnoloogia kaudu pädevate asutuste ja tugiteenistustega. Ohvritel peaks olema võimalik valida suhtlusviis ning liikmesriigid peaksid pakkuma selliseid info- ja kommunikatsioonitehnoloogiaid alternatiivina tavapärastele suhtlusviisidele, ilma neid seejuures siiski täielikult asendamata.

- (4) Selleks et tagada igakülgne suhtlus kuriteoohvritega, võttes arvesse nende mitmetahulisi vajadusi seoses õigusega saada teavet, peaks kõigil ohvritel olenemata sellest, kus ELis või mis asjaoludel kuritegu aset leidis, olema võimalik võtta ühendust abitelefoniaga, kas valides kogu ELis kasutatava telefoninumbri 116 006 või külastades selleks otstarbeks ette nähtud veebisaiti. Nendele abitelefonidele helistades peaks ohvritel olema võimalik saada teavet oma õiguste kohta ja emotsionaalset tuge ning neid peaks saama suunata politseisse või muudesse asutustesse, sealhulgas vajaduse korral ka spetsialiseeritud abitelefonidele. Sellised abitelefoniid peaksid suunama ohvreid ka komisjoni otsuses 2007/116/EÜ⁵⁶ osutatud muudele spetsialiseeritud ühtlustatud abitelefonidele, näiteks lasteabitelefoni 116 111, kadunud laste otsimise abitelefoni 116 000 ja soolise vägivalla ohvrite abitelefoni 116 116.
- (5) Üldine ohvriabitelefoni ei tohiks mõjutada spetsiaalsete ja spetsialiseeritud abitelefoniide, näiteks lasteabitelefoniide ning naistevastase vägivalla ja perevägivalla ohvrite abitelefoniide toimimist, nagu on ette nähtud Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivis (EL).../...⁵⁷ [*milles käsitletakse naistevastase vägivalla ja perevägivalla tõkestamist*]. Peale spetsialiseeritud abitelefoniide peaksid toimima ka üldised ohvriabitelefoniid.
- (6) Kuritegudest teatamist liidus tuleks parandada, et võidelda karistamatusega, vältida teisest ohvristamist ja tagada turvalisem ühiskond. On vaja võidelda üldsuse osavõtmatusena kuritegevuse suhtes, julgustades kuriteo tunnistajaid kuriteost teatama ja ohvreid abistama ning luues ohvritele turvalisema keskkonna kuritegudest teatamiseks. Liidus ebaseaduslike rändajatena viibivate ohvrite jaoks tähendab kuritegudest teatamise turvaline keskkond väiksemat hirmu selle ees, et kokkupuutel õiguskaitseasutustega algatatakse tagasisaatmismenetlus. Liidus ebaseaduslike rändajatena viibivate ohvrite isikuandmeid ei tohiks pädevatele rändeasutustele edastada vähemalt kuni direktiivi 2012/29/EL artiklis 22 osutatud esimese individuaalse hindamise lõpuleviimiseni. Kuriteost teatamine ja kriminaalmenetluses osalemine direktiivi 2012/29/EL kohaselt ei loo mingeid õigusi seoses ohvri elanikustaatusena, samuti puudub sellel edasilükkav toime tema elanikustaatus kindlaksmääramisel. Kõik haavatavad kuriteoohvrid, nagu lapsohvrid või kinnipidamisasutuses viibivad ohvrid, kes on hirmutamise olukorras või kes on kurjategijast muul viisil sõltuvad või kelle liikuvus on piiratud, peaksid saada teatada kuriteost tingimustel, milles võetakse arvesse nende konkreetset olukorda, ja kooskõlas selleks spetsiaalselt kasutuselevõetud protokollidega.
- (7) Sihipärased ja integreeritud abiteenused peaksid olema kättesaadavad paljudele erivajadustega ohvritele. Selliste ohvrite hulka võivad kuuluda mitte ainult

⁵⁶ Komisjoni 15. veebruari 2007. aasta otsus nr 2007/116/EÜ, millega reserveeritakse riigisisene numeratsiooniala algusega „116“ sotsiaalse väärtusega ühtlustatud teenuste ühtlustatud numbritel (ELT L 49, 17.2.2007, lk 30).

⁵⁷ Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv, milles käsitletakse naistevastase vägivalla ja perevägivalla tõkestamist (ELT...).

seksuaalvähivalla ohvrid, soolise vähivalla ohvrid ja perevähivalla ohvrid, vaid ka inimkaubanduse ohvrid, organiseeritud kuritegevuse ohvrid, puudega ohvrid, ärakasutamise ohvrid, vihakuritegude ohvrid, terrorismiohvrid või raskete rahvusvaheliste kuritegude ohvrid. Hindamisel leitud puuduste kõrvaldamiseks peaksid liikmesriigid kasutusele võtma spetsiaalsed protokollid, mille alusel korraldada spetsialisti abiteenuseid nii, et erivajadustega ohvrite mitmesugused vajadused oleks igakülgsest käsitletud. Need protokollid tuleks välja töötada koordineeritult ning õiguskaitseasutuste, prokuratuuride, kohtunike, kinnipidamisasutuste, lepitava õigusemõistmise teenuse osutajate ja ohvriabiteenistuste koostöös.

- (8) Selleks et vältida varases eas ohvristamise raskeid tagajärgi, mis võivad negatiivselt mõjutada ohvrite kogu elu, on väga oluline tagada, et kõik lapsohvrid saavad kõrgeimal tasemel tuge ja kaitset. Kõige haavatavamad lapsohvrid, sealhulgas seksuaalse kuritarvitamise lapsohvrid, inimkaubanduse lapsohvrid ja lapsohvrid, keda kuritegu on raskusastme või konkreetsete asjaolude tõttu muul viisil eriti palju mõjutanud, peaksid saama kasutada sihipäraseid ja integreeritud abi- ja kaitseteenuseid, mis hõlmavad kohtu- ja sotsiaalteenistuste koordineeritud ja koostööpõhist lähenemisviisi samades ruumides. Selliseid teenuseid tuleks osutada spetsiaalses ruumis. Selleks et tagada lapsohvri tõhus kaitse juhtudel, kui kuritegu on seotud vanemliku vastutuse kandjaga või kui lapse ja vanemliku vastutuse kandja vahel on huvide konflikt, on lisatud säte, millega tagatakse, et kuriteost teatamine, meditsiiniline või kohtumeditiiniline küsitlus, abiteenuste või psühholoogilise toe juurde suunamine ei tohiks sõltuda vanemliku vastutuse kandja nõusolekust ning alati võetakse arvesse lapse parimaid huve.
- (9) Selleks et ohvrid tunneksid, et õiglus on jalule seatud, ja et nad saaksid oma huve kaitsta, on oluline, et nad oleksid kohal ja saaksid kriminaalmenetluses aktiivselt osaleda. Seetõttu peaks kõigil ohvritel liidus, sõltumata nende staatusest, mis on neile siseriikliku õigusega kriminaalmenetluses antud, olema õigus siseriikliku õiguse kohasele tõhusale õiguskaitsevahendile, kui rikutakse nende käesolevast direktiivist tulenevaid õigusi. Peale selle peaks kõigil ohvritel liidus, sõltumata nende staatusest kriminaalmenetluses, olema õigus taotleda kohtumenetluse käigus tehtud ja neid otseselt mõjutavate otsuste läbivaatamist. Sellised otsused peaksid hõlmama vähemalt otsuseid suulise tõlke kohta kohtuistungitel ja otsuseid erikaitsevajadustega ohvritele kättesaadavate erikaitsemeetmete kohta. Menetlusnormid, mille alusel kuriteoohver võib taotleda kohtumenetluse käigus tehtud otsuste läbivaatamist, tuleks kindlaks määrata siseriikliku õigusega, millega tuleks ette näha vajalikud tagatised, et selline läbivaatamise võimalus ei pikendaks ebaproportsionaalselt kriminaalmenetlust.
- (10) Kõiki ohvreid tuleks hinnata aegsasti, asjakohaselt, tõhusalt ja proportsionaalselt. Väga oluline on tagada, et ohvrid saavad tuge ja kaitset, mis vastab nende individuaalsetele vajadustele. Ohvrite abi- ja kaitsevajaduste individuaalset hindamist tuleks teha etapiviisiliselt. Esimeses etapis tuleks kõiki ohvreid hinnata kohe esimesest kokkupuutest pädeva asutusega, et tagada kõige haavatavamate kuriteoohvrite kindlakstegemine menetluse väga varases etapis. Järgmistes etappides peaksid ohvriabiteenistused, sealhulgas psühholoogid, hindama ohvreid, kes sellist tõhustatud hindamist vajavad. Sellistel teenistustel on parimad võimalused ohvrite heaolu hindamiseks. Individuaalsel hindamisel tuleks arvesse võtta ka nende kuriteo toimepanijate olukorda, kes võivad juba varem olla käitunud vägivaldselt, kelle valduses on relvad või kes kuritarvitavad uimasteid ning kes seetõttu kujutavad endast ohvritele suuremat ohtu. Ohvrite vajaduste individuaalne hindamine peaks hõlmama

ka ohvrite toetamise vajaduste, mitte ainult kaitsevajaduste hindamist. Väga oluline on teha kindlaks ohvrid, kes vajavad spetsialisti tuge, nii et neile, kes seda vajavad, pakutakse sihipärast tuge, näiteks pikaajalist tasuta psühholoogilist abi.

- (11) Ohvrite kaitsevajaduste põhjalikuma hindamise tulemusena peaks füüsilist kaitset vajavatel ohvritel olema võimalik seda saada nende konkreetsele olukorrale kohandatud vormis. Selliste meetmete hulka peaksid kuuluma õiguskaitseasutuste kohalviibimine või kurjategija eemalhoidmine riiklike lähenemiskeeldude alusel. Sellised meetmed võivad olla olemuselt kriminaal-, haldus- või tsiviilõiguslikud.
- (12) Kõigil ohvritel peaks olema õigus saada kriminaalmenetluse käigus otsus kurjategijalt hüvitise saamise kohta, et ohver ei peaks osalema mitmes koormavas ja aeganõudvas eraldiseisvas tsiviilmenetluses. Kõik ohvrid peaksid saama kasutada hüvitiskeeme, mille kohaselt maksab riik neile viivitamata hüvitist pärast seda, kui kriminaalmenetluse lõpus on tehtud otsus kurjategijalt hüvitise saamise kohta. Hiljem peaks riigil olema võimalik hüvitis kurjategijalt sisse nõuda. Selline lähenemisviis hüvitisele säästab ohvreid teisese ohvristamise ohust, sest nad ei pea hüvitise saamiseks võtma ühendust kurjategijaga. Selline lihtsustatud viis kurjategijalt hüvitise saamiseks kriminaalmenetluse käigus ei mõjuta liikmesriikide kohustust tagada nende territooriumil sooritatud tahtlike vägivallakuritegude ohvrite hüvitiskeem, mis tagab ohvritele õiglase ja asjakohase hüvitise nõukogu direktiivi 2004/80/EÜ⁵⁸ alusel.
- (13) Ohvrid ei saa tulemuslikult kasutada oma õigust teabele, toetusele ja kaitsele vastavalt oma individuaalsetele vajadustele, kui riiklikes õigussüsteemides puudub ohvritega kokku puutuvate isikute vahel koostöö ja koordineerimine. Ilma tiheda koostöö ja koordineerimiseta riikliku õiguskaitse, prokuratuuri, kohtusüsteemi, lepitava õigusemõistmise teenuste osutajate, hüvitusteenuste osutajate ja ohvriabi teenistuste vahel on ohvritel raske tulemuslikult kasutada õigusi, mis neil on direktiivi 2012/29/EL alusel. Teisi asutusi (näiteks tervishoiu-, haridus ja sotsiaalasutused) julgustatakse koostöös ja koordineerimises osalema. See kehtib eriti lapsohvrite puhul.
- (14) Riiklikud protokollid on väga olulised tagamaks, et ohvrid saavad teavet oma õiguste ja enda suhtes toime pandud kuriteo menetlemise kohta ning et ohvreid hinnatakse nõuetekohaselt, et nad võiksid saada oma individuaalsetele ja ajas muutuvatele vajadustele vastavat toetust ja kaitset. Protokollid tuleks seadusandlike meetmetega kehtestada viisil, mis vastab kõige paremini liikmesriikide õiguskorrale ja õigusekaitse korraldusele. Sellega tuleks reguleerida meetmeid, mis on seotud ohvritele teabe andmisega, kuritegudest teatamise lihtsustamisega kõige haavatavamate kuriteoohvrite, sealhulgas kinnipidamisasutuses viibivate ohvrite jaoks, ning ohvrite vajaduste individuaalse hindamisega. Protokollide kasutuselevõtmist käsitlevates seadusandlikes meetmetes tuleks täpsustada andmete töötlemiseks vajalikud olulised asjaolud, sealhulgas isikuandmete vastuvõtjad ja protokollide kasutamisel töödeldavate andmete liigid. Protokollides tuleks anda üldised juhised selle kohta, kuidas direktiivi 2012/29/EL kohaseid teenuseid ja meetmeid terviklikult käsitleda, puudutamata siiski üksikjuhtumeid.
- (15) Liikmesriigid peaksid eraldama piisavalt inimressursse ja rahalisi vahendeid, et tagada direktiivis 2012/29/EL sätestatud meetmete tulemuslik järgimine. Eriti suurt tähelepanu tuleks pöörata kuriteoohvrite abitelefoni kasutuselevõtmisele ja

⁵⁸ Nõukogu 29. aprilli 2004. aasta direktiiv 2004/80/EÜ, mis käsitleb kuriteoohvritele hüvitise maksmist (ELT L 261, 6.8.2004, lk 15).

spetsialisti abiteenuste sujuvale toimimisele ning ohvrite kaitse- ja toetusvajaduste individuaalsele hindamisele, sealhulgas juhul, kui selliseid teenuseid osutavad valitsusvälised organisatsioonid.

- (16) Liit ja liikmesriigid on ÜRO puuetega inimeste õiguste konventsiooni⁵⁹ osalised ja on seotud oma kohustustega vastavate pädevuste ulatuses. Konventsiooni artikli 13 kohaselt on osalisriigid kohustatud puuetega inimestele tagama teistega võrdsetel alustel õiguskaitse tõhusa kättesaadavuse, seega on vaja tagada juurdepääs ja näha ette mõistlikud abinõud, et puudega ohvrid saaksid ohvritena oma õigusi kasutada teistega võrdsetel alustel. Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi (EL) 2019/882⁶⁰ I lisas esitatud ligipääsetavusnõuded võivad lihtsustada kõnealuse konventsiooni rakendamist ja tagada, et direktiivis 2012/29/EL sätestatud kuriteoohvrite õigused on puudega inimestele kättesaadavad.
- (17) Eurojust peaks tagama, et nõuetekohaselt võetakse arvesse ohvrite õigusi käsitlevaid taotlusi kooskõlas talle Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusega (EL) 2018/1727⁶¹ antud volitustega.
- (18) Täpsete ja ühtsete andmete kogumine ning kogutud andmete ja statistika aegsasti avaldamine on väga oluline, et tagada täielik ülevaade kuriteoohvrite õigustest liidus. Sellise nõude kehtestamine, mille kohaselt peavad liikmesriigid iga kolme aasta tagant koguma ja esitama komisjonile ühtlustatud andmeid kuriteoohvreid käsitleva siseriikliku korra kohta, on tõenäoliselt asjakohane samm, et tagada andmepõhiste teadlike poliitikameetmete ja strateegiate vastuvõtmine. Euroopa Liidu Põhiõiguste Amet peaks ka edaspidi abistama Euroopa Komisjoni ja liikmesriike kuriteoohvreid käsitleva statistika kogumisel, koostamisel ja levitamisel ning aruandluses selle kohta, kuidas kuriteoohvrid on kasutanud käesolevas direktiivis sätestatud õigusi.
- (19) Liidu õiguse tõhususe põhimõte näeb ette, et liikmesriigid võtavad kasutusele asjakohased ja tõhusad õiguskaitsevahendid juhuks, kui rikutakse mõnda õigust, mis on üksikisikule tagatud liidu õigusega. Tõhus õiguskaitsevahend peaks olema kättesaadav juhul, kui direktiivist 2012/29/EL tulenevaid õigusi kahjustatakse või neist keeldutakse täielikult või osaliselt.
- (20) Kuna liikmesriigid ei suuda käesoleva direktiivi eesmärgi piisaval määral saavutada, sest vaja on lihtsustada õigusala koostööd kriminaalasjades, tagades usalduse kuriteoohvrite õiguste võrdse kättesaadavuse vastu olenemata sellest, kus kuritegu liidus toimus, küll aga saab neid kavandatavate meetmete ulatuse ja toime tõttu paremini saavutada liidu tasandil, võib liit võtta meetmeid kooskõlas Euroopa Liidu lepingu artiklis 5 sätestatud subsidiaarsuse põhimõttega. Kõnealuses artiklis sätestatud proportsionaalsuse põhimõtte kohaselt ei lähe käesolev direktiiv nimetatud eesmärkide saavutamiseks vajalikust kaugemale.
- (21) Euroopa Liidu lepingule ja Euroopa Liidu toimimise lepingule lisatud protokolli nr 22 (Taani seisukoha kohta) artiklite 1 ja 2 kohaselt ei osale Taani käesoleva direktiivi vastuvõtmisel ning see ei ole tema suhtes siduv ega kohaldatav.

⁵⁹ ELT L 23, 27.1.2010, lk 37.

⁶⁰ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 17. aprilli 2019. aasta direktiiv (EL) 2019/882 toodete ja teenuste ligipääsetavusnõuete kohta (ELT L 151, 7.6.2019, lk 70).

⁶¹ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 14. novembri 2018. aasta määrus (EL) 2018/1727 Euroopa Liidu Kriminaalõiguslase Koostöö Ameti (Eurojust) kohta ning millega asendatakse ja tunnistatakse kehtetuks nõukogu otsus 2002/187/JSK (ELT L 295, 21.11.2018, lk 138).

- (22) [ELi lepingule ja ELi toimimise lepingule lisatud protokolli nr 21 (Ühendkuningriigi ja Iirimaa seisukoha kohta vabadusel, turvalisusel ja õigusel rajaneva ala suhtes) artikli 3 ja artikli 4a lõike 1 kohaselt on Iirimaa teatanud [... kirjas] oma soovist osaleda käesoleva direktiivi vastuvõtmisel ja kohaldamisel.]

VÕI

[ELi lepingule ja ELi toimimise lepingule lisatud protokolli nr 21 (Ühendkuningriigi ja Iirimaa seisukoha kohta vabadusel, turvalisusel ja õigusel rajaneva ala suhtes) artiklite 1 ja 2 ning artikli 4a lõike 1 kohaselt ja ilma et see piiraks nimetatud protokolli artikli 4 kohaldamist, ei osale Iirimaa käesoleva direktiivi vastuvõtmisel ning see ei ole tema suhtes siduv ega kohaldatav.]

- (23) Vastavalt Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2018/1725⁶² artikli 42 lõikele 1 konsulteeriti Euroopa Andmekaitseinspektoriga, kes esitas oma arvamuse [XX XX 2023],⁶³

- (24) Seepärast tuleks direktiivi 2012/29/EL vastavalt muuta,

ON VASTU VÕTNUD KÄESOLEVA DIREKTIIVI:

Artikkel 1

Direktiivi 2012/29/EL muudetakse järgmiselt:

- (1) lisatakse järgmine artikkel:

„Artikkel 3a

Kuriteoohvrite abitelefoni

1. Liikmesriigid võtavad vajalikud meetmed, et luua kergesti kättesaadavad, kasutajasõbralikud, tasuta ja konfidentsiaalsed kuriteoohvrite abitelefoni, mis
 - a) annavad ohvritele artikli 4 lõikes 1 osutatud teavet;
 - b) pakuvad emotsionaalset tuge;
 - c) suunavad ohvrid vajaduse korral spetsiaalsete abiteenuste ja/või spetsialiseeritud abitelefoni juurde.
2. Liikmesriigid tagavad, et lõikes 1 osutatud abitelefoni on kättesaadavad ELi ühtlustatud numbriga „116 006“ ühendatud abitelefoni kaudu ning muu info- ja kommunikatsioonitehnoloogia, sealhulgas veebisaitide kaudu.
3. Liikmesriigid võtavad asjakohaseid meetmeid, et tagada lõigetes 1 ja 2 osutatud teenuste kättesaadavus muudes keeltes, sealhulgas vähemalt nendes keeltes, mida liikmesriigis kõige rohkem kasutatakse.
4. Abitelefoni võivad kasutusele võtta riiklikud või valitsusvälised organisatsioonid ning nende korraldus võib põhineda kutselisel või vabatahtlikul alusel.“;

- (2) lisatakse artikkel 5a:

⁶² Euroopa Parlamendi ja nõukogu 23. oktoobri 2018. aasta määrus (EL) 2018/1725, mis käsitleb füüsiliste isikute kaitset isikuandmete töötlemisel liidu institutsioonides, organites ja asutustes ning isikuandmete vaba liikumist, ning millega tunnistatakse kehtetuks määrus (EÜ) nr 45/2001 ja otsus nr 1247/2002/EÜ (ELT L 295, 21.11.2018, lk 39).

⁶³ [VÄLJAANNE TALITUS: lisada joonealune märkus].

Kuritegudest teatamine

1. Liikmesriigid tagavad, et kuriteoohvrid saavad teatada kuritegudest pädevatele asutustele kergesti kättesaadava ja kasutajasõbraliku info- ja kommunikatsioonitehnoloogia abil. Selline võimalus hõlmab võimaluse korral tõendite esitamist.
 2. Liikmesriigid võtavad vajalikud meetmed, et julgustada kõiki isikuid, kes teavad või kahtlustavad heas usus, et toime on pandud kuritegusid või et eeldada võib edasisi vägivallaakte, teatama sellest pädevale asutusele.
 3. Liikmesriigid tagavad, et ohvrid saavad tõhusalt teatada kinnipidamisasutustes toime pandud kuritegudest. Kinnipidamisasutused hõlmavad peale vanglate, kinnipidamiskeskuste ning kahtlusallaste ja süüdistatavate kinnipidamiskongide rahvusvahelise kaitse taotlejatele mõeldud spetsiaalseid kinnipidamisasutusi ja väljasaatmiseelseid keskusi ning majutuskeskusi, kus asuvad rahvusvahelise kaitse taotlejad ja saajad.
 4. Kui lapsed teatavad kuritegudest, tagavad liikmesriigid, et teatamise kord on turvaline, konfidentsiaalne, kavandatud ja kättesaadav lapsesõbralikul viisil ning lapsesõbralikus keeles vastavalt nende vanusele ja küpsusele.
 5. Liikmesriigid tagavad, et kuriteost teatava ohvriga kokkupuutuvatel pädevatel asutustel on keelatud edastada kuriteoohvri elanikustaatusesega seotud isikuandmeid pädevatele rändeasutustele vähemalt seni, kuni artiklis 22 osutatud esimese individuaalne hindamine on lõpule viidud.“;
- (3) artiklit 8 muudetakse järgmiselt:
- a) lõige 2 asendatakse järgmisega:
„2. Liikmesriigid tagavad, et asjaomased üldised või spetsiaalsed tugiteenistused võtavad kuriteoohvritega ühendust, kui artiklis 22 osutatud individuaalne hindamine näitab vajadust toetuse järele ja ohver annab nõusoleku, et tugiteenistused temaga ühendust võtavad, või kui ohver taotleb toetust.“;
 - b) lisatakse järgmine lõige:
„6. Ohvriabiteenistused jätkavad toimimist ka kriisi (näiteks tervisekriiside, märkimisväärsede rändeolukordade või muude eriolukordade) ajal.“;
- (4) artiklit 9 muudetakse järgmiselt:
- a) lõike 1 punkt c asendatakse järgmisega:
„c) emotsionaalne ja võimaluse korral psühholoogiline tugi, kui nad saavad teadlikuks isiku ohvristaatusest. Kui artiklis 22 osutatud individuaalse hindamise käigus on tõendatud erivajadus psühholoogilise toe järele, peab sellist abi vajavatele ohvritele olema psühholoogiline tugi kättesaadav nii kaua kui vaja.“;
 - b) lõike 3 punkt b asendatakse järgmisega:
„b) sihipärane ja integreeritud toetus, sealhulgas traumaabi ja nõustamine erivajadustega ohvritele, nagu seksuaalvägivalla ohvrid, soolise vägivalla ohvrid, sealhulgas naistevastase vägivalla ja perevägivalla ohvrid, kes on hõlmatud Euroopa

Parlamendi ja nõukogu direktiiviga (EL).../...⁶⁴ [milles käsitletakse naistevastase vägivalla ja perevägivalla tõkestamist], inimkaubanduse ohvrid, organiseeritud kuritegevuse ohvrid, puudega ohvrid, ärakasutamise ohvrid, vihakuritegude ohvrid, terrorismiohvid, raskete rahvusvaheliste kuritegude ohvrid.“;

c) lisatakse järgmine lõige:

„4. Liikmesriigid tagavad kooskõlas artikli 26a lõike 1 punktis c osutatud protokollidega kaitse ja spetsialisti abiteenused, mida on vaja erivajadustega ohvrite mitmesuguste vajaduste igakülgeks käsitlemiseks.“

(5) II peatükki lisatakse artikkel 9a:

„Artikkel 9a

Sihipärased ja integreeritud abiteenused laste jaoks

1. Liikmesriigid võtavad vajalikud meetmed, et tagada sihipäraste ja integreeritud lapsesõbralike spetsialistiteenuste kättesaadavus laste jaoks, et pakkuda eakohast tuge ja kaitset, mida on lapsohvrite erinevate vajaduste igakülgeks käsitlemiseks.
 2. Lapsohvrite jaoks ettenähtud sihipäraste ja integreeritud abiteenustega nähakse ette asutustevahelisel koostööl põhinev koordineeritud mehhanism, mis hõlmab järgmisi teenuseid:
 - a) teabe esitamine;
 - b) arstlik läbivaatus;
 - c) emotsionaalne ja psühholoogiline tugi;
 - d) kuritegudest teatamise võimalus;
 - e) artiklis 22 osutatud kaitse- ja toetusvajaduste individuaalne hindamine;
 - f) artikli 24 lõikes 1 osutatud ütluste videosalvestamine.
 3. Lõikes 2 osutatud teenuseid osutatakse samades ruumides.“;
- (6) lisatakse artiklid 10a ja 10b:

„Artikkel 10a

Õigus abile kohtus

Liikmesriigid võtavad vajalikud meetmed, et pakkuda kohturuumides ohvritele teavet ja emotsionaalset tuge.

Artikkel 10b

Õigus kohtumenetluse käigus tehtud otsuste läbivaatamisele

⁶⁴ Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv (EL).../..., milles käsitletakse naistevastase vägivalla ja perevägivalla tõkestamist (ELT...)“;

1. Liikmesriigid tagavad, et kuriteoohvreid teavitatakse viivitamata kohtumenetluse käigus tehtud otsustest, mis neid otseselt puudutavad ning et neil on õigus taotleda selliste otsuste läbivaatamist. Selliste otsuste hulka kuuluvad vähemalt otsused, mis on tehtud järgmiste sätete alusel:
 - a) artikli 7 lõige 1 seoses otsustega suulise tõlke kohta kohtuistungitel;
 - b) artikli 23 lõige 3.
2. Menetlusnormid, mille kohaselt ohvrid võivad taotleda lõikes 1 osutatud otsuste läbivaatamist, määratakse kindlaks siseriikliku õigusega.

Liikmesriigid tagavad, et sellise läbivaatamise taotluse korral tehakse kohtuotsused mõistliku aja jooksul.“;
- (7) artiklit 16 muudetakse järgmiselt:
 - a) lõige 1 asendatakse järgmisega:

„1. Liikmesriigid tagavad, et kriminaalmenetluse käigus on kuriteoohvritel õigus saada mõistliku aja jooksul otsus kurjategijalt hüvitise saamise kohta.“;
 - b) lõige 2 asendatakse järgmisega:

„2. Liikmesriigid tagavad, et nende pädevad asutused maksavad kohtuotsusega määratud hüvitise põhjendamatu viivitusega otse ohvrile. Ohvri õigus saada kurjategijalt kohtuotsusega määratud hüvitise summa läheb üle pädevatele asutustele.“;
- (8) artiklit 17 muudetakse järgmiselt:
 - a) lõike 1 punkt b asendatakse järgmisega:

„b) võimalikult palju kasutada videokonverentsi ja konverentskõnet käsitlevaid sätteid, et lihtsustada välisriigis elavate ohvrite osalemist kriminaalmenetluses.“;
 - b) lisatakse järgmine lõige:

„4. Liikmesriigid tagavad, et pädevad asutused võivad taotleda Eurojustilt abi ja edastada Eurojustile teavet, et lihtsustada koostööd teiste liikmesriikide pädevate asutustega piiriülestel juhtudel.“;
- (9) artiklisse 21 lisatakse järgmine lõige:

„3. Liikmesriigid tagavad, et kuriteoohvri isikuandmeid, mis võimaldavad kurjategijal teha kindlaks ohvri elukoha või muul viisil ohvriga mis tahes viisil ühendust võtta, ei edastata kurjategijale ei otse ega kaudselt.“;
- (10) artiklit 22 muudetakse järgmiselt:
 - a) pealkiri asendatakse järgmisega:

„Kuriteoohvrite individuaalne hindamine eriliste toetus- ja kaitsevajaduste väljaselgitamiseks“;
 - b) lõige 1 asendatakse järgmisega:

„1. Liikmesriigid tagavad, et kuriteoohvrite jaoks korraldatakse aegsasti individuaalne hindamine, et kindlaks teha erilised toetus- ja kaitsevajadused ning see, kas ja mil määral saaks ohvrite suhtes kohaldada artikli 9 lõike 1 punktis c ja artiklites 23 ja 24 sätestatud erimeetmeid seoses sellega, et nad on uue ja teisese ohvristamise, hirmutamise ja kättemaksu suhtes eriti haavatavad.“;

c) lisatakse järgmine lõige 1a:

„1a. Individuaalne hindamine algatatakse ohvri esimesel kokkupuutelpädeva asutusega ning hindamine kestab nii kaua, kui on vaja, sõltuvalt iga ohvri erivajadustest. Kui esimese kokkupuute asutuse korraldatud individuaalse hindamise algetapi tulemus näitab, et hindamist on vaja jätkata, korraldatakse hindamine koostöös institutsioonide ja asutustega, sõltuvalt menetluse etapist ja ohvrite individuaalsetest vajadustest vastavalt artiklis 26a osutatud protokollidele.“;

d) lõiked 2 ja 3 asendatakse järgmisega:

„2. Individuaalsel hindamisel võetakse arvesse

- a) kuriteoohvri isikuomadusi (sealhulgas asjakohaseid diskrimineerimiskogemusi), ka siis, kui need põhinevad mitme teguri kombinatsioonil, nagu bioloogiline sugu, sotsiaalne sugu, vanus, puue, usk või veendumused, keel, rassiline, sotsiaalne või etniline päritolu, seksuaalne sättumus;
- b) kuriteo liiki või laadi;
- c) kuriteo asjaolusid;
- d) suhet kurjategijaga ja tema isikuomadusi.

3. Individuaalse hindamise raames pööratakse eriti suurt tähelepanu

- a) kuriteoohvritele, kes on kannatanud olulist kahju seoses kuriteo raskusastmega;
- b) kuriteoohvritele, kelle suhtes on toime pandud eelarvamuskuritegu või kuritegu, mis on toime pandud diskrimineerimise ajendil ja mis võib olulisel määral olla seotud nende isikuomadustega;
- c) kuriteoohvritele, kelle suhe kurjategijaga ja sõltuvus temast muudab nad eriti haavatavaks.

Sellega seoses võetakse nõuetekohaselt arvesse terrorismi-, organiseeritud kuritegevuse, inimkaubanduse, soolise vägivalla, sealhulgas naistevastase vägivalla ja perevägivalla ohvreid, seksuaalvägivalla, ärakasutamise ja vihakuritegude ohvreid, raskete rahvusvaheliste kuritegude ohvreid ning puudega ohvreid. Eriti suurt tähelepanu pööratakse ohvritele, kes kuuluvad rohkem kui ühte nimetatud kategooriasse.“;

e) lisatakse järgmine lõige 3a:

„3a. Individuaalse hindamise korral pööratakse eriti tähelepanu kurjategijast tulenevale ohule, sealhulgas vägivaldse käitumise ja tervisekahjustuse oht, relvade kasutamine, osalemine organiseeritud kuritegelikus ühenduses, uimastite või alkoholi liigtarvitamine, lapse väärkohtlemine, vaimse tervise probleemid, ahistav jälitamine, ähvarduste väljendamine või vaenukõne.“;

f) lõige 4 asendatakse järgmisega:

„4. Käesolevas direktiivis peetakse lapsohvreid eriliste toetus- ja kaitsevajadustega ohvriteks, sest nad on haavatavad uue ja teise ohvristamise, hirmutamise ja kättemaksu suhtes. Selleks et teha kindlaks, kas ja mil määral tuleks neile kohaldada artiklites 23 ja 24 sätestatud erimeetmeid, viiakse lapsohvrite suhtes läbi käesoleva artikli lõikes 1 sätestatud individuaalne hindamine. Lapsohvrite individuaalne

hindamine korraldatakse artiklis 9a osutatud sihipäraste ja integreeritud abiteenuste raames.“;

g) lõige 6 asendatakse järgmisega:

„6. Kuriteoohvrid kaasatakse tihedalt individuaalsesse hindamisse ja selle korraldamisel võetakse arvesse nende soove, sealhulgas juhul, kui nad ei soovi kasutada artiklites 8, 9, 9a, 23 ja 24 sätestatud erimeetmeid.“;

h) lõige 7 asendatakse järgmisega:

„7. Pädevad asutused ajakohastavad individuaalset hindamist regulaarselt tagamaks, et toetus- ja kaitsemeetmed on seotud ohvri muutuva olukorraga. Kui individuaalse hindamise aluseks olevad asjaolud on oluliselt muutunud, tagavad liikmesriigid, et hinnangut ajakohastatakse kogu kriminaalmenetluse vältel.“;

(11) artikli 23 lõike 2 punkt d asendatakse järgmisega:

„d) kui kuriteoohver seda soovib, kui see ei takista menetluse käiku ja kui küsitlejaks ei ole prokurör või kohtunik, korraldab kõik seksuaalvägivalla, soolise vägivalla, sealhulgas naistevastase vägivalla ja perevägivalla, mis on hõlmatud Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiviga (EL).../...⁶⁵ [milles käsitletakse naistevastase vägivalla ja perevägivalla tõkestamist], ohvrite küsitlemised kriminaalmenetluse käigus samast soost isik.“;

(12) artiklisse 23 lisatakse järgmine lõige:

„4. Artikli 22 lõike 1 kohaselt kindlaks tehtud eriliste kaitsevajadustega kuriteoohvritele tehakse kriminaalmenetluse ajal ohvrite füüsilise kaitse tagamiseks kättesaadavaks järgmised meetmed:

a) õiguskaitseasutuste pidev või ajutine kohalolek;

b) kohesed lähenemiskeelud või muud lähenemiskeelud, et pakkuda ohvritele kaitset mis tahes vägivallaaktide eest, sealhulgas keelates või piirates kurjategija teatavat ohtlikku käitumist.“;

(13) artiklisse 24 lisatakse järgmine lõige:

„3. Kui kuritegu on seotud vanemliku vastutuse kandjaga või kui lapsohvri ja vanemliku vastutuse kandja vahel võib esineda mis tahes muu huvide konflikt, võtavad liikmesriigid arvesse lapse parimaid huve ja tagavad, et nõusolekut eeldav toiming ei sõltu vanemliku vastutuse kandja nõusolekust.“;

(14) V peatükki lisatakse järgmised artiklid:

„Artikkel 26a

Riiklikult koordineeritud ja koostöös koostatud protokollid

1. Liikmesriigid kehtestavad ja võtavad kasutusele spetsiaalsed protokollid, mida käesoleva direktiivi kohaste teenuste ja meetmete korraldamisel pädevad asutused ja teised kuriteoohvritega kokkupuutuvad isikud kasutavad. Protokollid koostatakse koordineeritult ning õiguskaitseasutuste, prokuratuuride, kohtunike,

⁶⁵ Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv (EL).../..., milles käsitletakse naistevastase vägivalla ja perevägivalla tõkestamist (ELT...)“.

kinnipidamisasutuste, lepitava õigusemõistmise teenuse osutajate ja ohvriabiteenistuste koostöös. Spetsiaalsete protokollide eesmärk on tagada vähemalt see, et

- a) ohvrid saavad teavet, mis on kohandatud nende muutuvatele individuaalsetele vajadustele; selline teave peab olema lihtne ja kergesti mõistetav, esitatud õigel ajal, korratud aja jooksul ning mitmes vormis, sealhulgas suuliselt, kirjalikult ja digitaalselt;
 - b) ohvrid, kes viibivad kinnipidamisasutustes, sealhulgas vanglates, kinnipidamiskeskustes ning kahtluseliste ja süüdistatavate kinnipidamiskongides, samuti rahvusvahelise kaitse taotlejatele ettenähtud spetsiaalsetes kinnipidamisasutustes ja väljasaatmiseelsetes keskustes või muudes institutsioonides, sealhulgas majutuskeskustes, kus asuvad rahvusvahelise kaitse taotlejad ja saajad:
 - i) saavad teavet oma õiguste kohta;
 - ii) võivad kuritegudest teatada lihtsustatud korras;
 - iii) neile on tagatud toe ja kaitse kättesaadavus vastavalt nende individuaalsetele vajadustele;
 - c) artiklis 22 osutatud ohvrite toe- ja kaitsevajaduste individuaalsel hindamisel ning erivajadustega ohvritele abiteenuste osutamisel võetakse arvesse ohvrite individuaalseid vajadusi kriminaalmenetluse eri etappides.
2. Liikmesriigid tagavad, et lõikes 1 osutatud protokollid vaadatakse nende tulemuslikkuse kontrollimiseks läbi regulaarselt ja vähemalt kord kahe aasta jooksul.
 3. Liikmesriigid võtavad vajalikud seadusandlikud meetmed, et võimaldada teabe, sealhulgas kuriteoohvrite isikuandmeid sisaldava teabe kogumist ja jagamist pädevate asutuste ja ohvriabiteenistuste vahel, et tagada teabe ning asjakohase toetuse ja kaitse kättesaadavus iga ohvri jaoks.

Artikkel 26b

Elektrooniliste sidevahendite kasutamine

1. Liikmesriigid tagavad, et kuriteoohvrid saavad kasutada artiklis 3a, artikli 4 lõikes 1, artikli 5 lõikes 1, artiklis 5a, artikli 6 lõigetes 1, 2, 4, 5 ja 6 ning artiklis 10b sätestatud õigusi elektrooniliste sidevahendite abil.
2. Kuriteoohvritel ei takistata juurdepääsu lõikes 1 osutatud elektroonilisi sidevahendeid pakkuvatele riiklikele süsteemidele või muul viisil nende kasutamist põhjusel, et nad elavad teises liikmesriigis.
3. Kui elektroonilisi sidevahendeid pakuvad riiklikud süsteemid eeldavad e-identimise, e-allkirja ja e-templi kasutamist, lubavad liikmesriigid kasutada teiste liikmesriikide e-identimise süsteeme, kvalifitseeritud e-allkirju ja kvalifitseeritud e-

templeid, millest on teavitatud, nagu on sätestatud Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruses (EL) nr 910/2014⁶⁶.

Artikkel 26c

Puudega ohvrite õigused

1. Liikmesriigid tagavad, et puudega ohvrid saavad teistega võrdsetel alustel kasutada käesoleva direktiivi artiklis 26b osutatud elektroonilisi sidevahendeid, järgides Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi (EL) 2019/882 I lisas esitatud ligipääsetavusnõudeid⁶⁷.
2. Liikmesriigid tagavad, et puudega ohvritel on teistega võrdsetel alustel juurdepääs kõikidele menetlustele ning käesoleva direktiiviga hõlmatud abiteenustele ja kaitsemeetmetele kooskõlas direktiivi (EL) 2019/882 I lisas esitatud ligipääsetavusnõuetega.

Liikmesriigid tagavad, et puudega ohvritele pakutakse taotluse korral mõistlikke abinõusid.

Artikkel 26d

Õiguskaitsevahendid

Liikmesriigid tagavad, et ohvritel on siseriikliku õiguse kohane tõhus õiguskaitsevahend, kui rikutakse nende käesolevast direktiivist tulenevaid õigusi.“;

- (15) lisatakse artikkel 27a:

„Artikkel 27a

Naistevastase vägivalla ja perevägivalla ohvritega seotud erikohustused

Kui liikmesriigid võtavad meetmeid käesoleva direktiivi järgimiseks, tagavad nad, et seda tehakse, ilma et see mõjutaks kohustusi, mis tulenevad direktiivist (EL).../... [*milles käsitletakse naistevastase vägivalla ja perevägivalla tõkestamist*], mida kohaldatakse selliste ohvrite suhtes peale käesolevas direktiivis sätestatud kohustuste. Eelkõige tagavad liikmesriigid, et:

- a) käesoleva direktiivi artiklis 3a osutatud kuriteoohvrite abitelefoni ei mõjuta naistevastase vägivalla ja perevägivalla ohvrite spetsiaalsete ja spetsialiseeritud abitelefoni toimimist, nagu on ette nähtud direktiivi (EL).../... [*milles käsitletakse naistevastase vägivalla ja perevägivalla tõkestamist*] artiklis 31;
- b) kohustus võtta käesoleva direktiivi artikli 5a lõikes 2 esitatud meetmeid ei mõjuta liikmesriikide kohustust võtta sihipäraseid meetmeid, et julgustada naistevastase vägivalla aktidest ja perevägivallast teatamist, nagu on ette

⁶⁶ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 23. juuli 2014. aasta määrus (EL) nr 910/2014 e-identimise ja e-tehingute jaoks vajalike usaldusteenuste kohta siseturul ja millega tunnistatakse kehtetuks direktiiv 1999/93/EÜ (ELT L 257, 28.8.2014, lk 73).

⁶⁷ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 17. aprilli 2019. aasta direktiiv (EL) 2019/882 toodete ja teenuste ligipääsetavusnõuete kohta (ELT L 151, 7.6.2019, lk 70).

nähtud direktiivi (EL).../... [milles käsitletakse naistevastase vägivalla ja perevägivalla tõkestamist] artikli 16 lõikes 1;

- c) kohustus võtta käesoleva direktiivi artikli 5a lõikes 3 esitatud meetmeid ei mõjuta liikmesriikide kohustust võtta erimeetmeid, et tagada vastuvõtu- ja kinnipidamiskeskustes toimunud naistevastase vägivalla juhtumitest ja perevägivallast teatamine, nagu on ette nähtud direktiivi (EL).../... [milles käsitletakse naistevastase vägivalla ja perevägivalla tõkestamist] artikli 35 lõikes 4;
 - d) kohustus võtta käesoleva direktiivi artikli 5a lõikes 4 esitatud meetmeid ei mõjuta liikmesriikide kohustust võtta direktiivi (EL).../... [milles käsitletakse naistevastase vägivalla ja perevägivalla tõkestamist] artikli 16 lõike 4 kohaseid sihipäraseid meetmeid;
 - e) naistevastase vägivalla või perevägivalla ohvrite suhtes kohaldatakse peale käesoleva direktiiviga muudetud direktiivi 2019/29 artiklis 22 sätestatud normide direktiivi (EL).../... [milles käsitletakse naistevastase vägivalla ja perevägivalla tõkestamist] artikleid 18 ja 19“;
 - f) protokollid ohvrite toetus- ja kaitsevajaduste individuaalse hindamise kohta, millele on osutatud käesoleva direktiivi artiklis 26a koostoimes artikliga 22, ei mõjuta liikmesriikide kohustust anda naistevastase vägivalla ja perevägivalla ohvrite jaoks välja suuniseid ja luua spetsiaalsed mehhanismid, mis on sätestatud direktiivi (EL).../... [milles käsitletakse naistevastase vägivalla ja perevägivalla tõkestamist] artikli 23 punktis b ja artikli 40 lõikes 2.“;
- (16) artikkel 28 asendatakse järgmisega:

„Artikkel 28

Andmete ja statistika esitamine

1. Iga liikmesriik võtab vajalikud meetmed, et luua süsteem kuriteoohvreid käsitleva statistika kogumiseks, koostamiseks ja levitamiseks. Statistika sisaldab kuriteoohvreid käsitleva siseriikliku korra kohaldamiseks vajalikke andmeid, sealhulgas vähemalt teatatud kuritegude arvu ja liiki ning ohvrite arvu, vanust, sugu ja kuriteo liiki. Samuti sisaldab see teavet selle kohta, kuidas ohvrid on kasutanud käesolevas direktiivis sätestatud õigusi.
2. Liikmesriigid koguvad käesolevas artiklis osutatud statistikat ühise jaotuse alusel, mis on välja töötatud koostöös komisjoniga (Eurostat). Nad edastavad need andmed komisjonile (Eurostatile) iga kolme aasta järel. Edastatud andmed ei sisalda isikuandmeid.
3. Euroopa Liidu Põhiõiguste Amet toetab liikmesriike ja komisjoni kuriteoohvreid käsitleva statistika kogumisel, koostamisel ja levitamisel ning aruandluses selle kohta, kuidas kuriteoohvrid on kasutanud käesolevas direktiivis sätestatud õigusi.
4. Komisjon (Eurostat) toetab liikmesriike lõikes 1 osutatud andmete kogumisel, sealhulgas kehtestades ühised nõuded arvestusühikute, arvestusreeglite, ühise jaotuse, aruandevormide ja kuritegude liigitamise kohta.
5. Liikmesriigid teevad kogutud statistika üldsusele kättesaadavaks. See statistika ei sisalda isikuandmeid.

6. Lõike 1 kohane andmete kogumine ei mõjuta direktiivi (EL).../... [*milles käsitletakse naistevastase vägivalla ja perevägivalla tõkestamist*] artikli 44 kohast spetsiaalset andmete kogumist.“;

(17) artikkel 29 asendatakse järgmisega:

„Artikkel 29

Komisjoni aruanne ja läbivaatamine

[*kuus aastat pärast direktiivi vastuvõtmist*] esitab komisjon Euroopa Parlamendile ja nõukogule aruande käesoleva direktiivi kohaldamise kohta. Aruandes hinnatakse, millises ulatuses on liikmesriigid võtnud käesoleva direktiivi järgimiseks vajalikke meetmeid, sealhulgas selle tehniline rakendamine.

Vajaduse korral lisatakse aruandele seadusandlik ettepanek.“;

Artikkel 2

Ülevõtmine

1. Liikmesriigid võtavad käesoleva direktiivi järgimiseks vajalikud meetmed [*kaks aastat pärast jõustumist*], välja arvatud artikli 26b järgimiseks vajalikud sätted, mis võetakse vastu ja avaldatakse [*neli aastat pärast jõustumist*]. Liikmesriigid teatavad nendest viivitamata komisjonile.

Kui liikmesriigid need normid vastu võtavad, lisavad nad nende ametlikul avaldamisel nendesse või nende juurde viite käesolevale direktiivile. Sellise viitamise viisi näevad ette liikmesriigid.

2. Liikmesriigid edastavad komisjonile käesoleva direktiiviga reguleeritavas valdkonnas nende poolt vastu võetud põhiliste normide teksti.

Artikkel 3

Jõustumine

Käesolev direktiiv jõustub kahekümnendal päeval pärast selle avaldamist *Euroopa Liidu Teatajas*.

Käesolev direktiiv on adresseeritud liikmesriikidele kooskõlas aluslepingutega.

Brüssel,

*Euroopa Parlamendi nimel
president*

*Nõukogu nimel
eesistuja*